

DOBROVOLNÍCKA ČINNOSŤ S RÓMSKYMÍ DEŤMI

BAKALÁRSKA PRÁCA

NOEMA GABOVIČOVÁ

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGICKÝCH ŠTÚDIÍ

Študijný program: Sociálna pedagogika a vychovávateľstvo

Vedúci diplomovej práce: Mgr. Kristína Janíková

Dátum obhajoby: jún 2008

TRNAVA 2008

ABSTRAKT

Gabovičová, Noema: Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi. Bakalárska práca, Trnavská univerzita. Pedagogická fakulta, Katedra pedagogických štúdií. Vedúci bakalárskej práce: Mgr. Kristína Janíková. Trnava: Pedagogická fakulta TU, 2008, 54 s.

Bakalárska práca je nahliadnutím do fenoménu špecifického typu dobrovoľníctva s rómskymi deťmi. V teoretickej časti vysvetľuje základné pojmy vyskytujúce sa v oblasti uvedeného typu dobrovoľníctva. V jej nasledujúcich kapitolách približuje poznatky o rodinnom a etnickom prostredí, v ktorom rómske dieťa žije, a ktoré má na neho nezanedbateľný vplyv. Upriamuje pozornosť na fenomén dobrovoľníctva a špecificky sa zameriava na dobrovoľnícku činnosť s rómskymi deťmi, kde pojednáva o príprave dobrovoľníka, o zameraní jeho činnosti či o zásadách práce s rómskymi deťmi. Zámerom empirickej časti práce je nahliadnutie do praktických skúseností dobrovoľníkov pracujúcich s rómskymi deťmi, ktoré autor následne preveruje sociálno-pedagogickými kazuistikami detí. Prieskum sa opiera o kvalitatívnu metodológiu a využíva trianguláciu metód, a to príbehov dobrovoľníkov a sociálno-pedagogických kazuistík rodinného prostredia rómskych detí. Na základe zistených skutočností autor vytvára odporúčania pre prípravu dobrovoľníka s rómskymi deťmi. Dospieva k záveru, že ide o vstup do neznámeho prostredia s odlišnosťou hodnôt, tradícií. Práca je dlhodobá s malými posunmi vpred. Vyžaduje množstvo vnútornej sily. Na vstup do práce s rómskymi deťmi potrebuje byť dobrovoľník pripravený, vyzbrojený energiou ako aj poznatkami o špecifickosti tejto činnosti či poznatkami o prostredí, do ktorého vstupuje.

Kľúčové slová: dobrovoľníctvo, dobrovoľník, etnikum, rómske etnikum, rómske dieťa, voľný čas

PREDHOVOR

Dobrovoľníctvo je fenoménom každej spoločnosti, ale v súčasnosti sa tento jav dostáva výrazne do popredia. Je dôkazom existencie altruizmu, filantropie. Stáva sa významným faktorom rozvoja spoločnosti. Dobrovoľníctvo má mnoho podôb a priestor, v ktorom sa realizuje, je taktiež rôznorodý. Cieľom bakalárskej práce je poukázať na špecifický typ dobrovoľníctva, ktorým je dobrovoľníctvo s rómskymi deťmi. Už niekoľko storočí rómske etnikum upútava našu pozornosť. Rómovia sú odlišní v kultúre, vo zvykoch, v spôsobe a hodnotách života i v mnohých iných oblastiach. Ich integrácia je stále nevyriešenou otázkou. Hoci nejaká časť rómskeho etnika sa integrovala, značná časť ostáva segregovaná. Dôvody sú rôzne. Jedným z nich môže byť silná uzavretosť rómskej kultúry a spätosť s ňou či nedôvera voči majoritnej spoločnosti podmienená negatívnymi skúsenosťami v minulosti. Dobrovoľník s rómskymi deťmi vstupuje do nového prostredia, vzťahov, spôsobu života, zmýšľania. Na tento vstup potrebuje byť vyzbrojený poznatkami o špecifikách rómskeho etnika. Potrebuje poznať, že ide o prácu dlhodobú s malými posunmi vpred, ktorá si vyžaduje množstvo trpezlivosti a duševnej sily. Tieto poznatky ako aj odporúčania pre prax prináša bakalárska práca.

K výbere témy bakalárskej práce ma podnietili moje niekoľkoročné skúsenosti dobrovoľníctva s rómskym etnikom, ktorého základom bolo absolvovanie trojmesačnej absolventskej praxe pri rómskom asistentovi učiteľa. Celá prax mi pomohla uvedomiť si, že ak chceme dosiahnuť integráciu rómskeho etnika, potrebujeme podchytiť rómske deti, ktoré sú jeho budúcnosťou. Dôležité je stavať mosty medzi majoritnou spoločnosťou a rómskym etnikom. Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi je jedným zo spôsobov, ako napomáhať k integrácii.

OBSAH

ABSTRAKT	2
PREDHOVOR	3
0 ÚVOD	7
1 ZÁKLADNÉ POJMY	8
2 ŠPECIFIKÁ RÓMSKEHO ETNIKA	12
2.1 Rodina rómskeho dieťaťa	13
2.2 Etnické prostredie rómskeho dieťaťa	14
2.2.1 Pôvod rómskej kultúry	16
2.2.2 Dejiny rómskeho etnika	17
3 DOBROVOĽNÍCTVO	19
3.1 Poslanie dobrovoľníka	20
3.2 Oblasti dobrovoľníckej práce	21
3.3 Zázemie dobrovoľníka	23
4 DOBROVOĽNÍCTVO SO ZAMERANÍM NA RÓMSKE DETI	25
4.1 Príprava dobrovoľníka	26
4.2 Zameranie dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi	27
4.3 Zásady dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi	29
4.4 Charakteristika dobrovoľníckeho centra - Osvetové centrum Rómov	31

EMPIRICKÁ ČASŤ

5 ZÁKLADNÉ CHARAKTERISTIKY PRIESKUMU	34
5.1 Ciele prieskumu	34
5.2 Predmet prieskumu a prieskumné otázky	35
5.3 Prieskumná vzorka	35
5.4 Metódy prieskumu	36
5.5 Organizácia a priebeh prieskumu	36
6 ANALÝZA PRIESKUMU	38
7 ZÁVERY PRIESKUMU	47
8 ODPORÚČANIA PRE PRAX	49
9 ZÁVER	50
10 ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	51
PRÍLOHY	54

ZOZNAM PRÍLOH V PRÁCI

PRÍLOHA A Príbehy dobrovoľníkov

PRÍLOHA B Sociálno-pedagogické kazuistiky rodinného prostredia

PRÍLOHA C Kódovacia tabuľka

VYSVETLIVKY KU SKRÁTENÝM VÝRAZOM

Zoznam skratiek v teoretickej a empirickej časti práce

OCR - Osvetové centrum Rómov

Legenda pre označenie výpovedí účastníkov v prieskume

[PD 1] - Príbeh dobrovoľníka 1

[PD 2] - Príbeh dobrovoľníka 2

[PD 3] - Príbeh dobrovoľníka 3

ÚVOD

Dobrovoľníctvo ako také sa v súčasnosti dostáva čoraz viac do popredia, z čoho vychádza potreba teoreticky ukotviť poznatky o príprave dobrovoľníka, jeho poslaní, o možnostiach dobrovoľníckej činnosti, princípoch dobrovoľníctva a množstvo iných poznatkov týkajúcich sa tohto fenoménu. Zámerom bakalárskej práce je priniesť poznatky o dobrovoľníctve s rómskymi deťmi. Je akýmsi pokusom zachytiť špecifickosť tohto dobrovoľníctva, jeho odlišnosť od iných dobrovoľníckych činností. Poznatky, ktoré bakalárska práca prináša, sú potvrdené praktickými skúsenosťami autora.

Teoretickú časť bakalárskej práce tvoria štyri kapitoly, po ktorých nasleduje empirická časť zameraná na kvalitatívne zhodnotenie práce dobrovoľníkov pôsobiacich v Osvetovom centre Rómov v Novom Meste nad Váhom.

V prvej kapitole práce sa venujem vysvetleniu pojmov týkajúcich sa problematiky dobrovoľníctva s rómskymi deťmi.

Druhá kapitola je nahliadnutím do rodinného a etnického prostredia rómskeho dieťaťa, ktoré ho obklopuje a má naň veľký vplyv. Pochopenie, čo na dieťa vplýva, aká je intenzita a špecifickosť týchto vplyvov, môže predchádzať sklamaniu z neúspechov a ujasniť si, ako a v čom môže byť dobrovoľník prospešný.

V tretej kapitole sa zaoberám dobrovoľníctvom, ktoré pomáha občanovi angažovať sa v spoločnosti, rozvíjať filantropiu. V jej jednotlivých podkapitolách rozoberám poslanie dobrovoľníka, činnosti, ktorým sa môže venovať a priestor, v ktorom sa môže realizovať.

Štvrtá kapitola poukazuje na špecifiká dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi. Podkapitoly sú nahliadnutím do prípravy dobrovoľníka, do možností zamerania dobrovoľníckej práce a do jej zásad, ktoré sú významnou pomocou pri dosahovaní úspešnosti tejto práce a ktoré je potrebné si osvojiť ako prevenciu manipulácie a syndrómu vyhorenia.

Empirická časť skúma príbehy troch dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti práce s rómskymi deťmi. Ich príbehy poskytujú množstvo informácií, ktoré sú dobrým teoretickým základom pre prax.

1 ZÁKLADNÉ POJMY

Dobrovoľníctvo možno charakterizovať ako činnosť konanú v prospech druhých. „Za dobrovoľníctvo sa vo všeobecnosti považuje neplatená, uvedomelá činnosť, ktorá je vykonávaná z vlastnej vôle, v prospech druhých. Dobrovoľník je človek, ktorý bez nároku na finančnú odmenu venuje svoj čas, svoje schopnosti, vedomosti, energiu v prospech iných ľudí alebo spoločnosti“ (<http://www.dobrovolnictvo.sk>, odsek 13). Ide o druh pomoci vychádzajúci z altruizmu či filantropie. Urbaníková a Čaučíková (2002, s. 4) uvádzajú, že dobrovoľníctvo:

- je založené na osobnej motivácii a slobodnom rozhodnutí,
- má formu skupinovej aktivity, vykonávanej väčšinou v rámci určitej organizácie,
- zvyšuje ľudský potenciál a kvalitu každodenného života, posilňuje ľudskú solidaritu,
- poskytuje odpovede na dôležité výzvy našej súčasnosti a usiluje sa prispievať k vytváraniu lepšieho a pokojnejšieho sveta,
- prispieva k životaschopnosti ekonomického života a k tvorbe pracovných miest a nových profesií.

Dobročinnosť označovaná aj ako filantropia. „Filantropia je také správanie, ktoré vedie k vedomej podpore tretích osôb“ (Králíková, 2006, s.4). Predstavuje súhrn aktivít vychádzajúcich zo snahy pomôcť človeku či iným ľuďom. „Dobročinnosť môžeme rozdeliť na dve formy, a to darcovstvo a dobrovoľníctvo. Darcovstvo je z bežného pohľadu pomerne zrozumiteľný pojem, týkajúci sa peňažných či nepeňažných darov určených priamo núdnym občanom alebo na verejno-prospešné účely prostredníctvom zbierok, nadácií a nadačných fondov“ (Tošner – Sozanská, 2002, s. 36).

„**Altruizmus** je určité správanie, ktoré je prospešné druhým, ale nie jedincovi, ktorý tak jedná. Inými slovami altruista je ten, kto pomáha druhým, a nič za to nedostáva späť“ (Hayesová, 1998, s.135).

Dobrovoľník je človek poskytujúci pomoc, podporu, starostlivosť dobrovoľne, bez nároku na získanie finančnej alebo materiálnej odmeny. Neočakáva, že jeho práca bude ocenená, aj napriek vynaloženému času a energii v prospech druhých. „Táto forma dobrovoľnej pomoci sa vyznačuje znakmi ako samozrejmý, spontánnosť a neočakávanie odmeny ani vďaky“ (Tošner – Sozanská, 2002, s. 35). „Dobrovoľníkom sa môže stať každý v ktorejkoľvek oblasti života spoločnosti, všade tam, kde je to potrebné. Dobrovoľníci nie sú len dobrodinci a pomocníci alebo sociálne orientovaní občania. Dobrovoľník je aj právnik, odborník na počítače, politik, umelec, inžinier alebo lekár, ktorý nezištne poskytne svoje odborné vedomosti a schopnosti“ (Beňáková, 1999, s. 6).

Etnikum je skupina ľudí, ktorých spája spoločný pôvod, dejiny, kultúra, jazyk. „Pojem etnikum sa používa k členeniu ľudstva na skupiny pomocou kultúrne vyjadrených totožností a odlišností jej členov. 'Etnikum' či etnická skupina od 70. rokov 20. storočia nahrádza pojem 'kmeň'. Etnicitu možno určovať podľa zjavných komponentov (jazyk, rasa, kultúra, sociálna štruktúra) a komponentov subjektívnych (etnická identita)“ (<http://www.rozvojovevzdelavanie.sk>, odsek 1).

Rómske etnikum tvorí zoskupenie ľudí, ktorých dejiny, myslenie, špecifická kultúra a spôsob života sú rozdielne v porovnaní s majoritnou spoločnosťou. Ide o menšinovú vrstvu obyvateľstva, ktorá sa po odchode zo svojej vlasti usídlila prevažne na území európskych štátov. Vo svojich dejinách Rómovia zažili množstvo neprijatia, násilia, utrpenia. Ľudia z majoritnej spoločnosti si o nich vytvárali mylné predstavy, ktorých koreňom je odlišnosť ich výzoru, jazyka, ako aj uzavretosť ich kultúry. „Žijú podľa vlastných pravidiel a majú medzi sebou i voči iným odlišné vzťahy než majoritní nerómovia. Majú svoje zvyky a vyznávajú mnohokrát odlišné hodnoty ako ostatní“ (Cangár, 2002, s. 10). Život Rómov je sústredený na prítomnosť. Podliehajú fatalizmu, nedostatku úsilia vymaniť sa spod ťarchy života. Vo svojom vnímaní sa

prejavujú veľmi emotívne, často nekriticky. Žijú obklopení širokou rodinou, ktorá má prevažne ochrannú a podpornú funkciu. Rodina má významné postavenie, jej členovia sú spojení silnými citovými väzbami. Radosti i starosti prežívajú kolektívne. Rómska rodina je charakteristická mnohodednosťou. Deti predstavujú šťastie a zaistenie v budúcnosti, pretože pomáhajú živiť rodinu a zabezpečiť starostlivosť o svojich rodičov. Najťažším trestom pre Róma je vylúčenie z rodiny. Kultúra Rómov je zakotvená v hudbe, piesňach, tanci, zvykoch. Rómska kultúra odráža akúsi bezstarostnosť Rómov, ich nespútanosť a radosť zo života. Odzrkadľuje ich temperament plný života.

Rómske dieťa je dieťa patriace k rómskemu etniku. Od detí patriacich k majoritnej spoločnosti sa odlišuje nielen farbou pleti, očí, vlasov, ale aj kultúrou i jazykom. Aj jeho výchova je plná odlišností. V rómskych rodinách sa k dieťaťu pristupuje ako k malému dospelému. Sú mu prisudzované rovnaké práva ako dospelým. Trávi s nimi veľa času, pričom sa navzájom podporujú a chránia. Neuvedomene preberá ich vzorce správania. Žije vo veľkopočetnej rodine, obklopený niekoľkými generáciami. Rómski rodičia dieťa často izolujú od nepriateľského „gádzovského“ sveta v snahe ochrániť ho. Dieťa sa môže hrať, či pohybovať len v blízkosti svojej komunity. Vždy tak, aby o tom rodičia vedeli. „Sociálne cítenie dieťaťa sa vyvíja v pravidlách súdržnosti, kontinuity a bezpečnosti. Rodičia používajú prehnané odmeňovanie aj trestanie, vo vzťahoch ukazujú prehnané emocionálne reakcie. Generačné rozpory v rómskej rodine neexistujú, svet detí splýva so svetom dospelých, dospelí chránia deti pre okolí.“ (Bakošová, 2006, s. 148). V rómskej rodine sú vytvorené silné citové väzby, ale napriek tomu rodičia nevenujú dieťaťu dostatočnú pozornosť. Nerozprávajú s ním o veciach, ktoré by ho zaujímali, nekupujú mu hračky, knižky, absentuje pomoc vo vzdelávaní. Deťom je prenechávaná veľká voľnosť, nie sú vedené k disciplíne. „V rómskej rodine neexistujú zaužívané pravidlá, deťom chýba denný režim a neplnia si povinnosti“ (Čonková – Sejčová, 2007, s. 10).

Voľný čas je časový priestor na zregenerovanie síl. Čas na napĺňanie svojich záujmov. „Voľný čas chápeme ako čas voľnosti a slobody, ktorý ma jednotlivec mimo svojich povinností (pracovných, študijných a iných) na sebaujadrnenie

a seberealizáciu podľa vlastných potrieb a záujmov“ (Kratochvílová, 2004, s. 20). Seberealizácia prináša so sebou radosť a uspokojenie. Voľný čas sa stáva významným faktorom v rozvoji osobnosti človeka. „Voľný čas je činnosť, do ktorej človek vstupuje s očakávaniami, zúčastňuje sa jej na základe svojho slobodného rozhodnutia a ktorá mu prináša príjemné zážitky a uspokojenie“ (Hofbauer, 2004, s. 13). Voľný čas je dôležitou súčasťou života dospelého človeka, ale aj dieťaťa. Je to čas, v ktorom sa môže dieťa seberealizovať, ale aj učiť. Učenie tu však prebieha v neformálnom zmysle, na základe skúseností. Práve voľný čas je časom, kedy môžeme nenútené a neriadene vplývať na rozvoj osobnosti dieťaťa. K vytvoreniu pozitívneho vzťahu a k zmysluplnému využívaniu voľného času potrebuje byť dieťa vedené. A rómske dieťa o to viac. Prostredie, v ktorom rómske deti vyrastajú je vo väčšine prípadov znevýhodnené a málopodnetné. Majú dostatok voľného času, ale nevedia s ním správne hospodáriť.

2 ŠPECIFIKÁ RÓMSKEHO ETNIKA

Rómovia majú dvojakú identitu – vlastnú rómsku identitu, ktorú tvorí jazyk, výzor, špecifická kultúra a tú, ktorú im prisúdili nerómovia. Mnohí z nich však nepoznajú, kým naozaj sú. „Krajiny vyzdvihujú vlastné dejiny, pripomínajú si ich a glorifikujú počas štátnych sviatkov, národnou hymnou, pamätníkmi a prehliadkami. No v prípade Rómov sú naše dejiny nejasné. Sami sme na ne zabudli a nerómski vedci predstavili o nás množstvo vlastných, zmätočných teórií. Výsledkom je, že ľudia nevedia, kto naozaj sme, a my zatiaľ nie sme v stave im to povedať“ (Hancock, 2005, s. 107 – 108). História plná odsúdenia vzdäľovala Rómov od poznania vlastnej identity. Výsledkom je nejasnosť etnickej identity. Cítia, že sú iní a členovia majoritnej spoločnosti im to v mnohých prípadoch dávajú pociťovať. Zároveň však nepoznajú, kto sú a ako ich „inakosť“ môže obohacovať majoritnú spoločnosť. „Dejiny cigánov tvoria viac trasy, ktorými prešli, ako stopy, ktoré za sebou zanechali. Tie vytvárajú podstatu kultúry, základ sociálnych vzťahov, jazykových a iných skúseností, ale i spôsob, akým ich vnímalo okolie: cez hudbu, tanec, životný štýl. Ich kultúra, rozptýlenosť a prístup okolia im neumožnili vytvoriť stále hodnoty, a preto nestavali budovy, mestá ani pamiatky, tak ako iné spoločenstvá“ (Liégeois, 1997, s. 100 – 101). Rómovia sú kočovníckym etnikom. Nie sú viazaní na materiálne prvky, ich bohatstvo sa skrýva v ich vnútri. Z kočovníctva vyplývajúce premiestňovanie sa stalo prekážkou k vytvoreniu historických stavieb, pamiatok. Materiálnych prvkov, ktoré by boli dôkazom odlišnosti a pripomínali by Rómom ich dejiny, pôvod. Špecifickosť rómskej kultúry je zakotvená najmä v nemateriálnej podobe. Osobitosť sa nachádza v spôsobe ich života. Medzi špecifiká rómskeho etnika preto možno zaradiť kolektívny život, solidaritu, život pre prítomnosť, kočovníctvo, ako aj nenapodobiteľnú kultúru – hudbu, piesne, tanec, zvyky či jazyk. Kolektívny život a z neho vyplývajúca solidarita, ako aj život pre prítomnosť sa v porovnaní s majoritnou spoločnosťou, v ktorej vládne individualizmus a túžba po úspechu, stávajú ich slabosťou. Vo chvíľach nátlaku a ohrozenia sa zvyšuje súdržnosť kolektívu a napriek nezhodám medzi sebou navzájom, dokážu spoločne útočiť. V opačnom prípade možno kolektivismus a solidaritu považovať za pozitívne stránky rómskeho etnika. Umožňuje im to žiť v istote, že niekam patria a aj napriek rozdielom si navzájom pomáhať.

2.1 Rodina rómskeho dieťaťa

Ako v minulosti, aj dnes má rodina v živote Rómov významné postavenie. Jediniec sa v nej môže ukryť pred nepriateľským svetom. Podľa Cangára (2002, s. 123) rodina mala a má v živote Rómov veľký význam. Zabezpečuje obnovovanie, výchovu detí a ochranu jedinca. U Rómov znamená rodina široké spoločenstvo dvoch až troch generácií. Rodina sa vyznačuje mnohopočetnosťou. Pre Rómov znamenala rodina skoro všetko, lebo uspokojovala základné životné potreby ich členov. Najväčším trestom pre Róma bolo vylúčenie z rodiny, čiže tým aj z celej komunity. Tým strácal všetky istoty. Ako ďalej Cangár uvádza: „Široká rodina poskytovala jednotlivcovi vzdelanie, zručnosti i vedomosti. Starala sa o malé deti, o starých a chorých ľudí. Slobodní zostávali u rodičov, sirôt sa ujala iná rodina, starí ľudia boli opatrovaní a hlboko vážení. Rodina určovala normy a pravidlá chovania, kontrolovala ich dodržiavanie a trestala ich porušovanie. V rómskej rodine je zreteľná deľba úloh. Rómska žena bola vychovávaná tak, aby sa dokázala o rodinu postarať. Povinnosťou ženy bolo zabezpečiť chod domácnosti, vychovávať deti a poslúchať svojho muža. Rómsky muž bol hlavou rodiny, nositeľom a ochrancom, rozhodoval a niesol zodpovednosť za rodinu. Výchova v rodinách nevedie k samostatnosti, individualite. Rodina je zdrojom bezpečia. Voči okoliu vystupuje jednotne, konflikty prežíva kolektívne“ (Cangár, 2002, s. 124). V rómskej rodine sa všetci vzájomne podporovali a pomáhali si. Pre rómsku rodinu bolo nemysliteľné dať dieťa do detského domova. Každé ďalšie dieťa bolo vítané. Avšak za posledné generácie rómska rodina oslabla. Hoci v domovoch dôchodcov nájdeme Rómov len výnimočne, v detských domovoch je rómskych detí viac ako nerómskych. „V súčasnosti rómski rodičia nespĺňajú základné úlohy pri výchove detí, absentuje i formovanie prosociálneho správania. Nemajú vypestované vzory pre správanie, do manželstva vstupujú vo veku sociálnej i vekovej nezrelosti alebo žijú ako druh a družka. Rodičia v rómskych osadách neovplyvňujú svoje deti v zmysle správnych mravných a etických noriem, hodnôt ich života. Často býva ich zvykom podľahnúť negatívnym sociálnym javom, akými sú alkoholizmus, drogy, či hrácke vášne na automatoch, pričom na tieto činnosti využívajú jediný mesačný zdroj príjmov – sociálne formy príspevkov. Uvedomujúc si tieto skutočnosti, javí sa ako potrebné realizovať v rómskych osadách projekty, ktoré

by sa zameriavali na mravné tradície Rómov a pozitívne etické hodnoty tradičnej rómskej rodiny“ (Selická, 2005, s. 19).

2.2 Etnické prostredie rómskeho dieťaťa

Rómske dieťa vyrastá v úzkom kontakte nielen so svojou rodinou, ale aj celou komunitou. Rodinné a etnické prostredie sa stávajú dôležitými faktormi, ktoré ovplyvňujú utváranie osobnosti rómskeho dieťaťa. Spôsob života rómskej komunity má na dieťa silnejší vplyv ako spôsob života celej majoritnej spoločnosti. Ide o životný štýl, jazyk, kultúru, hodnoty, zvyky a tradície, obyčaje v oblasti stravovania, obliekania, bývania, jedným slovom rómstvo či „romipen“. Pre vytvorenie obrazu toho, ako etnické prostredie vplýva na rómske dieťa, si bližšie opíšeme niektoré jeho súčasti.

Jazyk

„Rómčina patrí do skupiny indoeurópskych jazykov. Stopy, ktoré zanechali rôzne kultúry a ich jazyky v súčasných nárečiach rómčiny, sa odrážajú aj na jej dnešnej podobe. Rómčina pôsobí ako jazyk, ktorý je dynamický, ktorý nasáva výrazy z jazykov hostiteľských krajín. Ustálená podoba rómčiny preto neexistuje. V jazyku slovenských Rómov je viacero slov prevzatých zo slovenčiny. Sú však aj oblasti, kde Rómovia svoj jazyk úplne zabudli a hovoria jazykom okolitého, väčšinového obyvateľstva. Rómčina prevažne ako hovorový jazyk nemá odborné slová a výrazy, ktoré sa používajú v niektorých oblastiach súčasného života, napr. ekonómia, technika, štátna správa. Rómsky jazyk často využíva zdobneniny, čím sa zvyšuje účinok slova. Väčšina slov nemá len jeden význam, ale má viac významov, napríklad slovo 'anel' znamená priniesť, aj priviezt'. Jazyková výchova rómskych detí je odlišná ako u slovenských. Malé deti sú vychovávané cez láskavé dotyky. Dôležitá je mimojazyková komunikácia. Rómske deti začínajú hovoriť neskôr. Chyby, ktorých sa dieťa pri rozprávaní dopúšťa, matka neopravuje. Rómske slová sa viac hodia do literatúry a básní ako do praktického života. Jazyk podporuje rozvoj citov“ (Cangár,

2002, s. 107). Slovo v rómskom jazyku môže v sebe obsahovať niekoľko významov, jeho význam potom závisí od intonácie hlasu. Dieťa je zvyknuté viac komunikovať prostredníctvom neverbality, oveľa intenzívnejšie vníma mimojazykovú komunikáciu.

Hodnoty

Najvyššou hodnotou pre rómske etnikum je rodina. Myslí sa rodina viacgeneračná a široká. Rómske dieťa je vedené k tomu, aby budovalo blaho rodiny. Záujem rodiny je dôležitejší ako individuálne záujmy. Rodina ho obklopuje po celý život. V jej kruhu prežíva svoje úspechy aj neúspechy, ktoré sa považujú za spoločné.

Kultúra

K rómskej kultúre neodmysliteľne patrí špecifická hudba, spev a tanec. Odráža ich radosť zo života ako aj smútok a bolesť v nepriaznivých chvíľach života. „Hudba nebola pre Rómov len prostriedkom k zárobku. Mala veľký význam v ich vlastnom živote. Hudba, to sú oni. Hrá sa na zábavách, krstinách, svadbách, hudba odprevádza zosnulého na jeho poslednej ceste“ (Cangár, 2002, s. 154). Hudbou Rómovia vyjadrujú svoje pocity, otvárajú svoju dušu a tak umožňujú ostatným, aby do nej nahliadli. „Rómovia nevyjadrujú svojimi piesňami myšlienku, ale pocit“ (Belišová in Mann, 1992, s. 145). Rómske piesne sú pokusom vyspievať sa zo smútku, bolesti, radosti i lásky.

Zvyky a tradície

Ústrednými udalosťami života rómskeho etnika sú narodenie dieťaťa a s ním spojený krst, svadba a pohreb. K nim sa viaže množstvo povier a zvykov. Pre priblíženie si uvedieme tradície viažuce sa k úmrtiu. „Podľa Rómov majú psy schopnosť vidieť prichádzať do domu smrť. Niekde ju vidí prichádzať aj kuvik. K znameniu patrí trasenie okien, vŕzganie dverí, zlé sny. Zomierajúcemu zoberú spod hlavy vankúš a odoberú perinu, lebo na perí sa ťažko zomiera. Po smrti človeka zakrývajú v dome zrkadlo, aby sa mŕtvy v zrkadle nevidel. Ženy začnú hlasno plakať, aby privolali susedov. Príbuzní a susedia prejavujú svoju ľútosť pozostalým podaním ruky, objatím a bozkom. Mŕtvy je vystavený v strede izby. Až do pohrebu pri mŕtvom

vartujú. Striedajú sa pri ňom príbuzní a susedia. V noci sú pri ňom iba muži. Dôležité je, aby stále niekto bdel. V deň pohrebu sa v dome mŕtveho zídu takmer všetci obyvatelia osady. Prichádzajú k otvorenej rakve a prosia mŕtveho o odpustenie. Pohreb býva vždy cirkevný, s farárom. Po pohrebe sa koná kar. Na pohrebe musí byť každý, nech by pochádzal z akéhokoľvek vzdialeného územia“ (Antol in Mann, 1992, s. 168-169). Povinnosťou členov rodiny je zúčastňovať sa na týchto obradoch. Svojou prítomnosťou dokazujú, že radosť či smútok chcú prežívať spoločne s ostatnými členmi rodiny.

2.2.1 Pôvod rómskej kultúry

Rómska kultúra je veľmi uzavretá. A práve tento fakt vytváral rôzne nepravdivé predstavy o živote Rómov. Portík (2002 s. 3-5) uvádza, že domovinou Rómov je India. A práve ich pôvodná vlasť v nich zanechala hlboko zakorenené zvyky, spôsob života, jeho filozofiu. Tu sa obohacoval a menil ich fenotyp. Rómovia v Indii kočovali. Živili sa ako kováči, kotlári, korytári, zverolekári, hudobníci, ale našli sa aj profesionálni zlodeji dobytky. Príchod do Európy mnoho zmenil. Tu každý kúsok zeme komusi patril so všetkým, čo na ňom žilo a rástlo. Dom na indickom vidieku vyzerá aj dnes tak, ako keď tam žili Rómovia – strecha z palmového lístia proti slnečnej žiare, steny z nepálených tehál a rohože. Namiesto okien a dverí závesy. Spí sa na zemi na rohožiach, sedí sa na zemi – nie je potrebný nábytok. Domy v mnohých slovenských osadách sú veľmi podobné tým v Indii. Iba namiesto palmového lístia je plech zo sudov od smoly. Zvláštnosťou Rómov je ich vnímanie samých seba v čase a priestore. To, že ich život je sústredený na prítomnosť, má svoje korene v ich religiozite. Aj keď sa Rómovia väčšinou vo svojom súkromnom náboženstve hlásia ku katolíckemu náboženstvu, predsa je možné v ich religiozite vystopovať prvky hinduizmu, animizmu, totemizmu, panteizmu. To v mnohých prípadoch určuje správanie dnešných Rómov. Zmierenie s osudom, fatalizmus, nedostatok úsilia, nechť pomôcť sám sebe. Nedostatok zmyslu pre budúcnosť, prílišné zaujatie súčasnosťou a nekritické hodnotenie minulosti, čo mnohokrát spôsobuje nenapraviteľné škody. Indický jazyk oproti európskemu má množstvo citosloviec

i mnohoznačnosť slov. Doslovný zápis rozhovoru si často vyžaduje komentár, aby bolo jasné, o čo v ňom vlastne išlo. Túto spoločnú vlastnosť má s indickým jazykom aj rómčina. Význam viet je často pochopiteľný až z kontextu, intonácie hlasu, sprievodných gest, mimiky, pantomímy a súbežne prebiehajúcej empatie až telepatie. Tento spôsob dorozumievania, ktorý majú Rómovia spoločný s Indmi a ktorý používajú bez ohľadu na to, či hovoria rómsky alebo etnolektom slovenčiny, je tou prekážkou, ktorá bráni rómskym deťom pri dosahovaní školských úspechov. Pokiaľ učiteľ látku neprežíva, rómske dieťa, ktoré prijíma len tretinu informácií z obsahu slov, mu nerozumie. Pre Indu je šťastím, ak je obdarený množstvom detí. Podobne to vníma aj dnešný európsky Róm. Deti sú okamžitou radosťou a zaistením budúcnosti.

2.2.2 Dejiny rómskeho etnika

Rómovia nemajú svoj vlastný štát. Žijú roztrúsení prevažne v európskych štátoch, kde sa usídlili ako menšinová vrstva obyvateľstva. Predpokladá sa, že ich domovinou je India. „Otázku indického pôvodu Rómov riešila porovnávacia lingvistiká, historiografia i kultúrna antropológia od konca 18. storočia. V súčasnosti je to vedecky dokázaná a nikým nespochybňovaná téza, problémy vyvoláva lokalizácia predkov dnešných Rómov na indickom subkontinente, ich postavenie v sociálnom systéme Indie a časové dimenzie, príčiny ich presunu a odchodu smerom do Európy“ (Jurová, 2002, s. 19). Dôvodom, pre ktorý začali migrovať bolo pravdepodobne ich postavenie najnižšej kasty v Indii, ktoré súviselo s veľkou chudobou, nemožnosťou účasti na spoločenskom i náboženskom živote a neprístupnosťou k vzdelaniu. „Nesmeli sa vzdelávať, čítať, ba ani počúvať texty indických posvätných kníh. Nemohli sa zúčastňovať náboženských slávností, vykonávať významné obrady, ani sa podieľať na vyspelej indickej kultúre. Boli považovaní za nedotknuteľných. V ktorej kaste sa človek narodil, tam patril celý život on i celé jeho potomstvo“ (Cangár, 2002, s. 24). Rómovia sa pravdepodobne chceli vyhnúť tomuto predurčeniu a ako spôsob si zvolili putovanie. Na európske územie prišli v stredoveku v štrnástom storočí. Podľa Jurovej (2002, s. 27) konkrétne zmienky o Rómoch na našom území zo štrnásteho storočia nepripúšťajú pochybnosti, že by neboli na Slovensku všeobecne známi.

Obyvateľstvo ich spočiatku prijímalo a správalo sa k nim pohostinne. Neskôr začali predstavitelia cirkvi upozorňovať na to, že správanie kočujúcich Rómov nie je v súlade s kresťanskými princípmi. Pôvodné prijatie sa zmenilo v nedôveru a nepriateľstvo. „Prekvapenie z príchodu cigánskych skupín netrvalo dlho. Väčšinové obyvateľstvo skoro prestalo akceptovať úlohu pútnikov, ktorú si Cigáni sami prideli, ako i množstvo ich povolaní. Cigáni sa v duchu doby pripájajú ku kočovníkom, ktorí mali už v niektorých krajinách povesť povaláčov, darebákov a vagabundov. Najprv sa šírila iba nedôvera lokálneho charakteru. Neskôr sa cigánske problémy stávali záležitosťou štátu a prijímali sa osobitné zákony, ktoré určovali postavenie Cigánov na jeho území“ (Liégeois, 1997, s. 111). V jednotlivých krajinách boli vydané zákazy vstupu do krajiny. Po neuposlúchnutí zákazu ich čakali kruté tresty - zmrzačenie tela, poprava. Osvieteneckí panovníci Mária Terézia a Jozef II sa pokúsili o trvalé usadenie rómskeho obyvateľstva. „Predovšetkým mali zanechať kočovný spôsob života, bolo im zakázané držať kone a obchodovať s nimi, konzumovať mäso z uhynutých zvierat, mali sa obliekať a pracovať na pôde ako ostatní obyvatelia, prípadne sa mali živiť iným povoleným remeslom a riadne odvádzať dane. Deti im mali byť odoberané a dávané na výchovu sedliakom, školopovinné deti mali riadne navštevovať školu, odrastené mali ísť do učenia k remeselníkom, prípadne do služby. Bolo im zakázané používať vlastnú reč a svoje tajné a potupné mená. Nesmeli uzatvárať sobášy medzi sebou, ale ich mali uzatvárať s príslušníkmi majoritnej spoločnosti, mali byť vedení ku kresťanskej viere a podobne“ (Tkáčová, 2002, s. 32). V dvadsiatom storočí vstupujú dejiny Rómov do najhroznejšej podoby – holocaustu. „Ich dejiny možno označiť ako ich neustále putovanie, hľadanie a hlavne ich odmietanie, prenasledovanie, vyvražďovanie, segregáciu, diskrimináciu“ (Portik, 2002, s. 9). V súčasnosti žijú Rómovia prevažne segregovane v osadách, či komunitách. Ich integrácia naďalej zostáva nevyriešenou otázkou.

3 DOBROVOLNÍCTVO

„Dobrovoľníctvo je neodmysliteľnou súčasťou každej modernej spoločnosti. Vďaka dobrovoľníctvu môžu občania významne prispieť k sociálnemu a hospodárskemu rozvoju svojich spoločností“ (Hadzi-Miceva, 2007, s. 1). Brozmanová Gregorová (2005, odsek 20) uvádza, že dobrovoľníctvo posilňuje sociálnu súdržnosť v spoločnosti. Dobrovoľnícka práca poskytuje priestor pre sociálne začlenenie marginalizovaných skupín, ale aj pre zmysluplné využitie voľného času zárobkovo činných občanov, či možnosť aktívnej participácie detí a mládeže. Pri výkone dobrovoľníckych činností sa stretávajú ľudia z rôznych vrstiev spoločnosti, rôzneho postavenia či veku. Dobrovoľníctvo tak otvára možnosti pre nadväzovanie a posilňovanie vzťahov dôvery a porozumenia medzi občanmi, podporuje rozvoj menších spoločenstiev a komunít a neformálne sieťovanie najrôznejších spoločenských skupín a vrstiev a vytvára predpoklady pre budovanie tolerance a sociálneho kapitálu nevyhnutého pre zvládanie najrôznejších problémov.

Dobrovoľníckou činnosťou sa občan angažuje v živote spoločnosti, participuje na jej rozvoji. Dobrovoľníctvo vytvára priestor pre seberealizáciu členov spoločnosti v oblasti, ktorá ich zaujíma. „Byť dobrovoľníkom znamená venovať svoj čas a energiu v prospech ostatných ľudí, komunity, spoločnosti a životného prostredia. Dobrovoľnícka práca sa vykonáva z vlastnej vôle a podľa vlastného výberu, bez záujmu o finančný prospech“ (Beňáková, 1999, s. 66). Proces obetovania či darovania seba je atribútom, ktorý výrazne premieňa osobnosť dobrovoľníka. Aj keď jeho práca nie je finančne odmenená, získava často nezameniteľný pocit radosti z poskytnutej pomoci. Stáva sa dôležitým článkom v procese pomoci, zmien, rozvoja života jedného človeka, skupiny či celej komunity. Dobrovoľníctvo je i dobrou príležitosťou k zmysluplnému vyplneniu voľného času. Človek venuje svoj voľný čas pre budovanie blaha druhých, čím vedie aj seba k aktívnemu využitiu a prežitiu chvíľ života. Dobrovoľník prostredníctvom svojej aktivity získava nové nezameniteľné skúsenosti, rozvíja životné zručnosti, sociálne cítenie. To všetko má vplyv na formovanie jeho osobnosti, ale aj osobnosti ľudí, ktorým sa venuje.

3.1 Poslanie dobrovoľníka

Každá aktivita človeka má svoj zmysel. Človek svojou činnosťou naplňa určitý zámer, či už jeho osobný alebo spoločenský. Osobným zámerom dobrovoľníka môže byť naplnenie túžby byť užitočným, získanie nových skúseností, snaha uplatniť svoje schopnosti, vyplnenie voľného času, práca na niečom zmysluplnom. Za všeobecný cieľ dobrovoľníckej práce možno považovať poskytnutie pomoci, zvyšovanie kvality života svojho okolia, rozvoj komunity či celej spoločnosti. „Dobrovoľníci zvyšujú svojou prácou kvalitu života vo svojom okolí a prispievajú k dosiahnutiu pozitívnej zmeny pri riešení spoločenských problémov“ (Beňáková, 1999, s. 66). „Slobodne a dobrovoľne zvolená aktivita a pomoc sú tým, čo robí z dobrovoľníka nositeľa procesu zmien v spoločnosti. Jeho tvorivá energia je silou, ktorá pomáha hľadať a otvárať zdroje a možnosti nových riešení. Tým sa stáva mostom v procese spolupráce medzi štátom, komerčným sektorom a sektorom neziskových organizácií“ (Tošner – Sozanská, 2002, s. 36). Dobrovoľník sa stáva v modernej spoločnosti dôležitým článkom spájajúcim jednotlivé sektory. Má nezameniteľné poslanie. Podľa Urbaníkovej a Čaučíkovej (2002, s. 5) dobrovoľníci:

- poskytujú služby iným v partnerskom duchu bez nároku na odmenu,
- odkrývajú spoločenské potreby a usilujú sa zapojiť komunitu do riešenia jej vlastných problémov,
- prostredníctvom dobrovoľníckej práce rastú ako osobnosti, získavajú nové zručnosti a vedomosti, rozvíjajú svoj osobný potenciál, vieru vo vlastné schopnosti a tvorivosť, čo im umožňuje prijať aktívnu úlohu pri riešení problémov,
- stimulujú spoločenskú zodpovednosť a propagujú rodinu, komunitu a medzinárodnú solidaritu.

Pre zvyšovanie efektivity práce dobrovoľníka je dôležité, aby on sám neustále videl zmyselnosť svojho poslania. Tošner a Sozanská (2002, s. 55) uvádzajú, že dobrovoľníkov do ďalšej činnosti motivuje, ak:

- majú pocit, že sú oceňovaní,
- uvedomujú si, že ich prítomnosť niečo znamená,

- majú nádej na zmenu, postup vo svojej činnosti,
- dostáva sa im uznanie na verejnosti aj súkromne,
- majú pocit, že dokážu zvládnuť predkladané úlohy,
- majú pocit spolupatričnosti a tímovej práce spolupracovníkov,
- podieľajú sa na riešení problémov, na rozhodovaní a na stanovení cieľov organizácie,
- uvedomujú si, že v dôsledku ich činnosti sa deje niečom podstatného,
- ich osobné potreby sú uspokojované.

3.2 Oblasť dobrovoľníckej práce

„Dobrovoľná pomoc nemôže byť vnútená, nariadená, musí vyvierať z potrieb a motivácie dobrovoľníkov.“ (Tošner – Sozanská, 2002, s. 41) Základným znakom dobrovoľníctva je, že ide o slobodne zvolenú činnosť. Okrem rozhodnutia venovať sa v prospech druhých, si dobrovoľník volí aj oblasť svojej dobrovoľníckej práce. „Dobrovoľnícka práca má mnoho podôb. Dobrovoľníci pomáhajú pri organizovaní kultúrnych, športových a iných spoločenských podujatí. Realizujú sa na výchove a vzdelávaní, v práci s menšinami, pomáhajú chorým, starým, zdravotne postihnutým alebo chudobným. Pomáhajú svojimi odbornými znalosťami, manuálnou prácou alebo jednoducho prítomnosťou a priateľstvom“ (Bundzelová, 2004, odsek 8). Podľa Tošnera a Sozanskej (2002, s. 41 - 43) sa môžu dobrovoľníci realizovať v jednotlivých oblastiach:

- *ochrancovia životného prostredia* – patria k najlepšie organizovaným organizáciám s celoštátnou pôsobnosťou a prepojením na medzinárodnú sieť. Zapájajú sa do riešenia problémov tiež ako politický subjekt, čo sa týka problematiky jadrových elektrární, stavbou diaľnice či riešenia čistoty miest. Spolupracujú s nimi dobrovoľne aj významní odborníci. Majú širokú publicitu v masmédiách, pretože dokážu na seba a na vybrané problémy výrazne upozorniť. Najznámejšie z nich sú Deti zeme a Greenpeace.

- *humanitné organizácie a organizácie na ochranu ľudských práv* – ide o pomoc v krízových situáciách, v časoch konfliktu, vojen, živelných katastrof, ale aj ochrana práv znevýhodnených skupín občanov. Patria tu organizácie ako Červený kríž, rôzne charity, cirkevné organizácie, Amnesty International či Ľudia proti rasizmu.
- *sociálna a zdravotná oblasť* – je jednou z najpočetnejšie zastúpených, a to nielen z hľadiska využitia dobrovoľnej práce, ale aj z hľadiska preberania služieb, ktoré sú štátom nedostatočne zaistené. Zároveň je to oblasť, kde využitie dobrovoľníkov vyžaduje profesionálny prístup, pretože dobrovoľníci tu vstupujú do inštitúcií, ktoré fungujú ako uzavreté systémy, v ktorých môže dobrovoľník pôsobiť ako cudzorodý prvok. V týchto zariadeniach je potrebné nielen pripraviť dobrovoľníkov na ich činnosť, ale predovšetkým je potrebné pripraviť organizáciu na prijatie dobrovoľníkov, vrátane vyškolenia vlastných koordinátorov dobrovoľníkov v organizácii.
- *kultúrna oblasť* – zahrňuje celú škálu neziskových organizácií, ktoré sa zameriavajú hlavne na ochranu a revitalizáciu kultúrnych pamiatok. Ich pôsobnosť je obvykle regionálna.
- *športová a vzdelávacia činnosť* – ide hlavne o tradičné záujmové krúžky, telovýchovné a turistické oddiely, v minulosti to boli hlavne skauti a pionieri. Činnosť dobrovoľníkov v tejto oblasti má častejšie charakter vzájomne prospešnej dobrovoľnej aktivity.
- *zahraničná dobrovoľná služba* – ide o vysielanie dobrovoľníkov do zahraničia na určitý čas. Program, ktorý umožňuje vysielanie dobrovoľníkov do zahraničia sa nazýva Mládež v akcii. Ide o grantový program Európskej únie.

Dobrovoľnícka práca môže byť vykonávaná jednorázovo pri kampaniach, zbierkach, benefičných koncertoch alebo opakovane poskytovaná pomoc, služba, pre ktorú sa dobrovoľník zaviazal. Dobrovoľníctvo môžeme rozlišovať aj podľa cieľovej skupiny. Dobrovoľník sa môže zameriavať na prácu s deťmi a mládežou, staršími ľuďmi, chorými, postihnutými, bezdomovcami, s deťmi z detských domovov, rómskymi deťmi, Každá cieľová skupina ľudí si vyžaduje iný prístup a rozsah poskytovania pomoci.

3.3 Zázemie dobrovoľníka

Dobrovoľník môže svoju činnosť vykonávať pod pokrytím organizácie alebo samostatne z vlastnej iniciatívy či ako súčasť neformálnej skupiny. Organizácie môžu byť vládne alebo mimovládne. „Najviac dobrovoľníkov pôsobí v občianskych združeniach a mimovládnych organizáciách, na druhom mieste je dobrovoľníctvo v škole a za ním nasledujú organizácie alebo spolky podporované alebo iniciované cirkvami“ (Králiková, 2006, s. 5). Pre dobrovoľníka pracujúceho v organizácii je potrebné vytvoriť podporujúce prostredie, ktoré bude v súlade s jeho záujmami, potrebami. Majdúchová (2006, s. 19) uvádza niekoľko pravidiel, ako vytvoriť dobrovoľníkovi zázemie v organizácii:

1. *vytvoriť pocit spoluvlastníctva* – pocit spoluvlastníctva dáva dobrovoľníkovi pocit spolupatričnosti, zodpovednosti a hrdosti. Tieto sa však strácajú, ak dobrovoľník vykonáva len jednu činnosť z množstva iných a nevie povedať, na čo jeho práca nadväzuje. Nedokáže ani zhodnotiť, či jeho práca bola dobrá a kvalitná. Preto organizácia musí vytvoriť také dobrovoľnícke miesto, aby úlohy s ním spojené mali svoju kontinuitu, aby mali svoj začiatok a koniec a aby dobrovoľník vedel povedať „toto bola moja práca a toto sú jej výsledky“.
2. *zachovať právo na uvažovanie* – ak dobrovoľník prichádza do organizácie po prvý raz, je len prirodzené, že jeho práca je usmerňovaná niekým iným. Po určitom čase sa však organizácia musí naučiť dobrovoľníkovi dôverovať. Musí mu dať možnosť, aby si vybral spôsob a postup, akými danú úlohu splní. Neznamená to však, že sa vzdá akejkol'vek kontroly a zodpovednosti za výsledky, ktoré by dobrovoľníci mali dosiahnuť.
3. *zodpovednosť za výsledky* – ak sú dobrovoľníci zodpovední za výsledky celého projektu sústredia sa na celkový projekt a pri svojej práci majú na zreteli úspech celého projektu. Ak sú zodpovední len za výsledky svojich čiastkových aktivít, nechápu zmysel celého projektu a pocit ich uspokojenia nie je taký výrazný ako v predchádzajúcom prípade. Ak popis práce, ktorou je poverený dobrovoľník, nemá zakomponovaný želaný výsledok, efekt jeho práce bude veľmi slabý.

4. *povinnosť viesť záznamy* – mnoho organizácií, ktoré spolupracujú s dobrovoľníkmi, si o ich práci nevedie žiadne záznamy. Následne potom ani nevedia ich prácu hodnotiť. Stráca sa tak významný motivačný prvok. Dobrovoľník je taký istý pracovník ako platený zamestnanec. Je preto samozrejmé, že si organizácia bude viesť o jeho práci a jej výsledkoch záznamy.

4 DOBROVOLNÍCTVO ZO ZAMERANÍM NA RÓMSKE DETI

Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi je špecifickým druhom dobrovoľníctva. Vyžaduje veľkú mieru trpezlivosti, otvorenosti, prijatia. Predstavuje pozitívnu šancu jednak pre samotné rómske deti, ale i pre širšiu spoločnosť. Napomáha k rozvoju osobnosti rómskych detí, ale i hodnôt prospešných pre spoločnosť. „Pod rozvojom rozumieme takú kvalitu vývinu jedinca, ktorá je vo využívaní potencií, rezerv a možností, ktoré vyvíjajúce sa dieťa má, tak ako je i vonkajšie prostredie, ale tiež i v jeho vnútorných predpokladoch“ (Bjelová – Loran, 1996, s. 10). Úspešnosť dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi v mnohom závisí od poznania ich rodinného i etnického prostredia. „Prostredie rómskeho dieťaťa je málopodnetné. Rodičia sa nevenujú svojim deťom, nepripravujú ich na vstup do školy, význam vzdelania sa podceňuje. Od útleho detstva pracujú, starajú sa o mladších súrodencov. Dôsledkom nedostatočnej rodinnej výchovy je nepriaznivý rozvoj osobnosti dieťaťa. Výchovná funkcia rómskej rodiny vo väčšine prípadov zlyháva“ (Čonková – Sejčová, 2007, s. 12). Dobrovoľník potrebuje poznať špecifiká rómskeho etnika, aby predchádzal sklamaniam a následnému vyhoreniu. Balvín uvádza vo vzťahu k práci s rómskymi deťmi vo voľnom čase: „Jedným z prostriedkov, ako účinným spôsobom ovplyvňovať rozvoj identity rómskych detí a mládeže, a zároveň rozvíjať multikultúrne vzťahy medzi deťmi rôznych národností, je využívanie voľného času. Pozitívne výsledky však neprichádzajú automaticky a v krátkom období. Je to dlhodobá záležitosť, vyžaduje veľkú osobnú zaangažovanosť vychovávateľa, trpezlivosť a nekonečnú prácu prospešnú až z hľadiska dlhšej časovej perspektívy. Zákonitosti využívania voľného času odrážajú i rozpory pri jeho realizácii, ktoré sú závislé na špecifikách rómskej kultúry, na životnom štýle rómskych rodín a pod. Tie by však mal vychovávateľ poznať nielen z každodennej praxe, ale i teórie voľného času a z poznávania rómskej kultúry, histórie, zvykov, pedagogicko-psychologických zvláštností rómskych detí atď.“ (Balvín 2007, s. 7). Je dôležité, aby dobrovoľník poznal špecifiká rómskeho etnika, ich dejiny, kultúru, zvyky, hodnoty, ku ktorým je potrebné deti smerovať. Tak sa stane významnou osobou v budovaní ich identity a v rozvoji ich osobnosti. Dobrovoľnícka činnosť vytvára priestor aj pre rozvoj integrácie. Môžu sa odstraňovať predsudky voči majoritnej spoločnosti. Môže sa formovať ich postoj k vzdelávaniu. Môžu byť vedené k hygienickým návykom, či

k mravným normám. To všetko si však vyžaduje dlhodobú zainteresovanosť dobrovoľníka. Jeho neustále citlivé vedenie k hodnotám, trpezlivosť a prijímajúci postoj. Ide o prácu dlhodobú s pomalými miniatúrnymi posunmi vpred. Dieťa je potrebné neustále motivovať, povzbudzovať, pozitívne hodnotiť.

4.1 Príprava dobrovoľníka

„Pri práci s deťmi i mládežou zo sociálne znevýhodneného, málo podnetného prostredia sa naráža na problémy, ktorých ignorovanie môže prerásť do závažných nedorozumení, konfliktov a môže skončiť absolútnym krachom a pocitom zbytočnosti akejkoľvek aktivity“ (Tománková, 2003, s. 150). Príprava dobrovoľníka je nevyhnutnou súčasťou vstupu do práce s rómskymi deťmi. „Osvedčeným prostriedkom dobrej adaptácie je zaškolenie dobrovoľníkov, ktorého cieľom je napomôcť dobrovoľníkovi k osvojeniu si základných pracovných postupov pri riešení zverených úloh. Kvalitné zaškolenie sa okrem iného okamžite prejavuje v znížení obáv dobrovoľníka a posilnení jeho sebadôvery – čo je dôležitý predpoklad pre jeho úspešné pôsobenie v organizácii“ (Matulayová, 2003, s. 63). Je potrebné dobrovoľníka oboznámiť s princípmi práce, ktoré podporia efektivitu jeho práce a umožnia predísť vyhoreniu:

- Dobrovoľník by mal vedieť, že práca s rómskymi deťmi si vyžaduje veľa trpezlivosti, otvorený a prijímajúci postoj. Rómske deti sú vnímavé na prejavy neverbality, dokážu vycítiť nadradenosť, neakceptáciu.
- Práca s rómskymi deťmi je dlhodobá s pomalými krokmi vpred.
- Dobrovoľník by mal byť oboznámený s mentalitou rómskeho etnika, poznať jeho históriu, špecifiká kultúry, zvykov, hodnoty.
- Nevyhnutné je, aby dobrovoľník rozvinul spoluprácu s rodičmi rómskych detí. Prostredníctvom mladších detí si dobrovoľník vybuduje vzťah k starším deťom a rodičom. „Zo skúseností subjektov, ktoré sa zameriavajú na výchovno-vzdelávaciu a kultúrno-osvetovú prácu s rómskou mládežou vyplýva, že efektivnosť takejto práce sa zvyšuje, keď sú do nej zapojení aj

rodičia rómskych detí a uskutočňuje sa v blízkosti ich bydliska“ (Emmerová 2005, s. 1).

- Dobrovoľník potrebuje prispôbiť komunikačný štýl či jazykovú úroveň. Používať jednoduché slová, ktorým rómske deti chápu.

4.2 Zameranie dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi

Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi môže byť realizovaná priamo v komunite alebo mimo nej, ako jednorázová výpomoc alebo ako pravidelná činnosť. Dobrovoľník môže svoju činnosť zamerať na podchytenie rómskych detí vo voľnom čase alebo poskytovať pomoc vo vzdelávaní. Dobrovoľnícka činnosť realizovaná vo voľnom čase rómskych detí má svoje špecifiká. „Voľnočasové aktivity rómskych detí tvoria komplex veľmi rôznorodých a svojráznych aktivít. Svojou povahou a kvalitou sa výrazne odlišujú od voľnočasových činností detí majoritného spoločenstva“ (Darák, 2004, s. 99). Rómske deti nemajú problémy s rozsahom voľného času., ale s jeho zmysluplným využitím. Preto je voľný čas priestor, ktorý je potrebné v práci s rómskym etnikom využiť. „Rómske deti disponujú denne v priemere viac než 6,30 hodinami voľného času. Je to takmer o dve hodiny viac ako v prípade detí majoritnej časti obyvateľstva. To vytvára široký priestor na realizáciu celého radu zmysluplných, ale aj sociálne nežiaducich aktivít. V štruktúre voľnočasových aktivít rómskych detí prevládajú tie, ktoré smerujú k utváraniu a posilňovaniu sociálnych kontaktov (športové hry, stretnutia, hry a posedenia s priateľmi a rodinou) a nenáročnej, voľnej zábavy (sledovanie televízie, spev, tanec, hudba). Svoj voľný čas rómske deti najradšej trávia so svojimi kamarátmi, súrodencami a rodičmi. U rodičov, kamarátov a súrodencov cítia i najväčšiu podporu pri výbere a realizácii svojich záujmových aktivít“ (Darák, 1999, s. 11). Voľný čas umožňuje naplňovať funkcie, ktoré sú v rodinnom, či v školskom prostredí rómskych detí zanedbávané:

- dieťa má priestor pre sebarealizáciu a s ňou spojené naplnenie potreby uznania, akceptácie,

- umožňuje vplývať na formovanie osobnosti dieťaťa, jeho schopností, rozvíja tvorivosť, vedie k utváraniu pozitívnych hodnôt, mravov,
- predchádza rozvoju sociálno-patologických javov,
- vytvára priestor pre integráciu do spoločnosti, vedie k osvojovaniu spoločenských noriem.

Obsahom dobrovoľníckej práce s rómskymi deťmi môže byť budovanie etnickej identity prostredníctvom približovania dejín, kultúry, zvykov rómskeho etnika, rozvoj a podpora talentov rómskych detí, získavanie hygienických a kultúrnych návykov, mravných hodnôt a podobne. „Výchova k sebaobslužným prácam a kultúrnym návykom detí má byť realizovaná tak, aby viedla k vytvoreniu prvotných a nevyhnutných návykov (spoločenských, hygienických, zdravotných) pre uspokojovanie každodenných osobných potrieb“ (Bjelová – Loran, 1996, s. 10). Podľa autorov Bjelovej a Lorana (1996, s. 12 - 13) jej obsah tvorí formovanie návykov na sebareflexiu a sebaobsluhu (zameranie na osobnú hygienu dieťaťa, osobnú úpravu, ovládanie motoriky a pod.), vytvorenie základov slušného správania, učenie k samostatnosti.

Dobrovoľník v práci s rómskymi deťmi sa uplatní aj ako podpora vo vzdelávaní. Mnohí rómski rodičia nepodporujú svoje deti vo vzdelávaní. Nevenujú sa im najmä v prvých rokoch školskej dochádzky, kedy sa vytvárajú návyky plnenia školských povinností. Nedokážu im poradiť, pretože učivu často sami nerozumejú. Problémom je aj ich postoj k vzdelávaniu, ktorý sa prenáša aj na dieťa. „Nízke vzdelanie rodičov, dlhodobá nezamestnanosť, zlé životné podmienky, ktoré neumožňujú adekvátnu prípravu rómskych detí do školy, formujú postoje Rómov k vzdelávaniu svojich detí“ (Kliglerová 2002, s. 755). Vzdelávať sa pre nich nie je dôležité, pretože ich mienkou je, že kvôli farbe pleti budú mať vždy problém uplatniť sa. Dieťa tak nie je povzbudzované k lepším výsledkom, rozvoju a ono samo sa nesnaží. Na vyučovanie chodí často nepripravené, nepíše si domáce úlohy, neučí sa. Dieťa je vo väčšine prípadov neúspešné a prepadáva. V škole musí spracovávať negatívne emócie neúspešnosti, často neprijatia. „Doterajší trend začleňovať rómske deti do školy bez ohľadu na ich špecifiká, sociálne či osobnostné, nepriniesli žiadaný výsledok. V prostredí školy sa rozdielnosť kognitívna či kultúrna len prehľbuje a dieťa na vlastnej koži pociťuje nízku akceptáciu zo strany majoritnej spoločnosti,

nerešpektovanie jeho identity, jeho hodnôt a to, samozrejme, len zväčšuje jeho nedôveru k spoločnosti“ (Krajčová – Pasternáková, 2005, s. 23). Dobrovoľník s rómskymi deťmi vo vzdelávacom procese pomáha odstraňovať bariéry, ktoré si dieťa prináša z rodinného prostredia a podporuje v nachádzaní zmyslu a záujmu o vzdelávanie.

4.3 Zásady dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi

Tománková (2005, s. 153 - 158) uvádza na základe svojich niekoľkoročných skúseností v komunitnej práci s rómskymi deťmi niekoľko pravidiel, ktoré je možné modifikovať aj ako zásady dobrovoľníckej práce s rómskymi deťmi:

Zásada osobného vzťahu – vzhľadom k tradičnému životu Rómov je takmer nemožné úspešne pracovať s deťmi z tejto komunity bez bližšieho kontaktu s ostatnou rodinou. Nepísaným pravidlom je, že človek pracujúci s deťmi musí byť najskôr prijatý a akceptovaný dospelými, až potom je možné zahájiť činnosť s deťmi.

Zásada poznania domáceho prostredia – spôsob života zahŕňa nepreberné množstvo problémov, ktoré sa odzrkadľujú na tak samozrejmych veciach ako je hygiena detí, dochádzka do školy, ošatenie. Nepoznaním, prípadne ignorovaním domáceho prostredia dochádza k vytváraniu bariér do takej miery, že akákoľvek iniciatíva môže byť ihneď zmarená. Znalosť podmienok, v ktorých dieťa žije, môže predísť nedorozumeniam, ktoré môžu následne vyvolať neprijemné pocity hanby u detí.

Zásada osobného príkladu – mnohé z detí žijúcich v málo podnetnom prostredí bojuje s nedôverou k autoritám (tými sú učitelia v škole, ale aj nezodpovední rodičia). Človek, ktorý venuje takémuto dieťaťu pozornosť, čas, pochvalu a spoluprácu pri riešení závažných životných problémov sa stáva dôležitou súčasťou jeho existencie. Preto prvoradou povinnosťou takéhoto človeka je pracovať na rozvoji vlastnej osobnosti, na správaní, nakoľko sa deťom stáva vzorom, a to pri akejkoľvek situácii, činnosti. Nevyhnutným sa stáva osobný príklad v otázke schopnosti organizovania vlastného času. Tu platí, že účinnejšie je sám konať, ako deti učiť teoretickými príkladmi.

Zásada spontánnosti – vhodné začleňovanie spontánnych činností do programu uľahčuje dosahovanie vytýčených cieľov. Pri takejto organizácii práce je pevný harmonogram aktivít deťmi vyžadovaný a samé sa podieľajú na jeho zostavovaní.

Zásada informovanosti – možnosti získavania nových informácií, schopnosť chápať ich a distribuovať ďalej je vzhľadom k nízkej úrovni vzdelania, slabej znalosti slovenského jazyka a sociálnej izolovanosti komunity veľmi slabá, preto aj informácie o činnosti s deťmi musia byť podávané opakovane, zrozumiteľne a to celej komunite. Je preto nutné poznať rodiny detí, postoje rodičov k novým aktivitám, spôsob ich komunikácie. Informovaním komunity o pripravovaných činnostiach môžeme zvýšiť záujem a participáciu na uskutočňovaní nových, pre komunitu prínosných aktivít.

Zásada dôvery – pre Rómov sú ich deti od nepamäti vzácne a nedotknuteľné, čo miestami hraničí s ich obmedzovaním, a vedie k izolácii v puberte, následnému výberu životného partnera rodinou. Mnohokrát nie je deťom dovolené ďalšie štúdium na strednej škole, či účasť na letnom tábore. Nevôľa rodičov pramení zo strachu z neznámeho, tiež aj z nedôvery v pracovníkov zodpovedných za aktivitu. Preto je nevyhnutné nezabúdať pri budovaní vzťahu s deťmi na vzťah pracovníka s rodičmi.

Zásada rešpektu – kvalitný vzťah je založený na rešpektovaní individuality zainteresovaných strán. Rešpektovanie sa týka taktiež zohľadňovania individuálnych daností a zručností každého dieťaťa, možnosti rodiny podporovať jeho záujmy.

Zásada motivácie – apatia, rezignácia či odmietanie spolupráce vychádzajú z veľkej časti zo strachu, nevedomosti, nedôvery k inštitúciám majoritnej spoločnosti. Preto je potrebné motivovať nielen deti, ale aj ich rodičov k akejkol'vek činnosti a záujmu.

Zásada objektívnosti – život v komunite so sebou často prináša konflikty medzi deťmi i rodinami. Dôvodom bývajú aj banálne problémy, ktoré sa vzhľadom k ústnej forme podania zveličujú, čo prináša nespravodlivé a nepravdivé obvinenia. Deti sú preto často vystavované trestaniu vyplývajúceho z neschopnosti brániť sa, zo strachu pred autoritou v komunite. Zásada nestrannosti pri riešení konfliktov, spravodlivého hodnotenia a odmien je preto jedným zo základných pravidiel v práci s deťmi zo znevýhodneného sociálneho prostredia.

Zásada spolupráce, participácie – ak má byť práca úspešná, vyžaduje zainteresovanie viacerých strán. Ide najmä o vytvorenie spolupráce s rodinou, školou, obcou.

4.4 Charakteristika dobrovoľníckeho centra - Osvetové centrum Rómov

Osvetové centrum Rómov (ďalej OCR) je občianskym združením, ktorého cieľom je byť kvalifikovaným prostredníkom medzi rómskou komunitou a nerómskou spoločnosťou. Svoju činnosť realizuje od roku 1999. OCR sa v súčasnosti zameriava najmä na:

- prácu s deťmi a mládežou
 - klubová činnosť: zameraná na doučovanie, aktívne využívanie voľného času prostredníctvom záujmových činností pre deti zo sociálne znevýhodneného a málopodnetného prostredia
 - podpora filantropie a dobrovoľníctva: vytvorenie priestoru pre dobrovoľnícke aktivity
 - medzinárodné projekty: príprava a realizácia mládežníckych výmen, účasť na medzinárodných seminároch a tréningoch. OCR ako prvé začalo vytvárať priestor pre mobilitu rómskej mládeže
 - integrované aktivity: združovanie zástupcov mládeže zo stredných škôl a rómskej mládeže, ktorí spoločne presadzujú záujmy mladých ľudí v okrese Nové Mesto nad Váhom. OCR vykonáva tutorstvo nad touto neformálnou skupinou mládeže
- poskytovanie sociálno-právneho poradenstva – jednotlivcom, rodinám, ale i školám s problémovými rómskymi žiakmi
- osvetovú prácu v rómskej komunite

OCR je dobrovoľnou, nepochitickou, mimovládnu organizáciou spoločensko-osvetového charakteru s právnou subjektivitou. Prostriedky na chod združenia získava najmä z dotácií a grantov fyzických osôb, právnických osôb, ale aj z darov fyzických a právnických osôb.

OCR ako občianske združenie nemá pevne stanovený denný režim. Je variabilný vzhľadom k potrebám realizovaných projektov či potrebám cieľovej skupiny. Klubová činnosť prebieha každý deň v poobedňajších hodinách, spravidla od 12,00 do 16,00. Deti prichádzajú do klubu po skončení vyučovania. Výhodou je, že sídlo OCR je na základnej škole. Vyhradené má dve miestnosti. Jedna slúži ako kancelária a aj

miestnosť pre klubovú činnosť. Druhá miestnosť je počítačová. Bola zriadená prostredníctvom projektu, ktorého cieľom bol rozvoj rómskych detí a rodičov v oblasti informačno-komunikačných technológií. Práca s počítačmi je súčasťou klubových aktivít. Klubová práca nie je rozdelená podľa vekovej kategórie, je otvorená pre všetky deti bez rozdielu veku. Po príchode do klubu je deťom nechaný priestor na oddych. Môžu si kresliť, hrať sa, počúvať hudbu, rozprávať sa, ... Po tomto čase začnú deti pod vedením dobrovoľníka pracovať na svojich domácich úlohách alebo sa podľa potreby s dobrovoľníkom doučujú. Rómski rodičia nespôlupracujú so svojimi deťmi pri plnení si školských povinností, preto je táto činnosť súčasťou klubu. Po napísaní domácich úloh prebiehajú aktivity podľa záujmu detí – ručná práca, nácvik spevu, tanca, počítačový krúžok. Z klubu deti odchádzajú rozlične podľa ich potreby.

Klientmi využívajúcimi činnosť OCR sú:

- rómske deti a mládež – sú hlavnou cieľovou skupinou klubovej činnosti, ktorej sa zúčastňujú z dôvodu využívania voľného času. Vekové ohraničenie detí zúčastňujúcich sa klubov je od 7 – 14 rokov. Vo väčšine prípadov ide o deti s poruchami správania. Mládež je aktívnou skupinou. Je zahrnutá do realizácie lokálnych a medzinárodných projektov. Jej zámerom je seberealizácia, získavanie skúseností.
- rómski rodičia– je im poskytované najmä sociálno-právne poradenstvo pri hľadaní a uchádzaní sa o zamestnanie, pri problémoch s deťmi, pri problémových situáciách v rodine, pri poskytovaní informácií o sociálnom zabezpečení. Ich záujmom je lepšie orientácia v sociálnom systéme.
- mimovládne organizácie zaoberajúce sa prácou s rómskymi deťmi a mládežou – nie sú častým klientom OCR, poskytujú sa im informácie, poradenstvo, či konkrétna pomoc v čase, v ktorom si o to požiadajú. Ide najmä o podporu v oblasti mobility rómskej mládeže. Cieľom je poskytovať pomoc pri tvorbe a realizácii projektov medzinárodných výmen.

B EMPIRICKÁ ČASŤ

5 ZÁKLADNÉ CHARAKTERISTIKY PRIESKUMU

Zámerom prieskumu je nahliadnuť do praktických skúsenosti dobrovoľníkov pracujúcich s rómskymi deťmi. Prieskum sa opiera o kvalitatívnu metodológiu, pričom používame trianguláciu dvoch metód – príbehov dobrovoľníkov a sociálno-pedagogických kazuistík. Príbehy dobrovoľníkov sú výpoveďou vnímania dobrovoľníckej práce s rómskymi deťmi. Dobrovoľníci podávajú informácie o tom, čo ich k tejto práci motivovalo, čo im práca prináša, ako pomáha rómskym deťom či celému etniku. Upovedomujú, na čo sa vo svojej práci zameriavajú a vnímajú ako dôležité a čo ako negatívne. Príbehy boli spísané samotnými dobrovoľníkmi. Sú ich voľným podaním, neboli podmienené a usmernené otázkami na nich kladenými. Sociálno-pedagogické kazuistiky sú nahliadnutím do životných príbehov rómskych detí. Podávajú informácie o rodinnom prostredí, v ktorom vyrastajú a ktoré má nezanedbateľný vplyv na rozvoj ich osobnosti.

Analýzou príbehov vyvodzujeme teóriu o dobrovoľníckej práci s rómskymi deťmi. Neskôr ich skúsenosti preverujeme sociálno-pedagogickými kazuistikami niekoľkých rómskych detí, s ktorými pracujú.

5.1 Ciele prieskumu

Hlavným cieľom prieskumu bolo zistiť, ako dobrovoľníci pracujúci s rómskymi deťmi vnímajú svoju činnosť po niekoľkoročnom pôsobení v tejto oblasti. Prieskum je nahliadnutím do ich práce, do ich príbehov. Zaoberá sa analýzou činnosti dobrovoľníka. Dobrovoľníci v nich reflektujú svoju prácu a tým poskytujú nahliadnutie do ich praktickej činnosti a možnosť tvorby odporúčaní. Prieskum umožňuje vytvoriť reálny pohľad na prácu s rómskymi deťmi, na jej úskalia i pozitíva. Z týchto zistení potom môžeme vytvárať princípy práce s rómskymi deťmi, môžeme uvažovať o spôsobe prípravy dobrovoľníka vstupujúceho do prostredia rómskeho etnika či o zameraní dobrovoľníckej práce, ktorá bude výraznou pomocou

pre rozvoj osobnosti detí. Vytvorenie teoretického východiska pre prácu dobrovoľníkov s rómskymi deťmi je ďalším cieľom nášho prieskumu.

5.1 Predmet prieskumu a prieskumné otázky

V prieskume vlastných príbehov dobrovoľníkov sme sa zamerali na zhodnotenie ich osobných skúseností. V oblasti dobrovoľníctva s rómskymi deťmi je nedostatok prác, ktoré by ju teoreticky zakotvovali a ponúkali praktické príklady, skúsenosti dobrovoľníkov. To nás inšpirovalo v stanovovaní predmetu prieskumu.

Prieskumné otázky sme si ujasňovali počas priebehu prieskumu, pričom sme sa dopracovali k týmto prieskumným otázkam:

Čo dobrovoľníkov motivovalo vstúpiť do práce s rómskymi deťmi? Aké sú možnosti dobrovoľníka v rozvoji osobnosti rómskych detí a ich začleňovaní do spoločnosti? Akým prínosom je práca pre dobrovoľníka? Na aké oblasti práce sa môže dobrovoľník pri svojej práci s rómskymi deťmi zamerať? Čomu musí dobrovoľník pri realizácii svojej práce čeliť?

5.3 Prieskumná vzorka

Do prieskumnej vzorky sme si zvolili troch dobrovoľníkov realizujúcich svoju činnosť v Osvetovom centre Rómov (ďalej OCR). Charakteristiku OCR uvádzame v teoretickej časti bakalárskej práce v podkapitole 4.4 Charakteristika dobrovoľníckeho centra – Osvetové centrum Rómov. OCR je výhradne dobrovoľníckou organizáciou. Pracovníci združenia nie sú jeho zamestnancami, ale vykonávajú prácu ako dobrovoľníci.

Výber prieskumnej vzorky bol zámerný, zodpovedajúci cieľu nášho prieskumu. Volili sme si dobrovoľníkov, ktorí majú niekoľkoročné skúsenosti v práci s rómskymi

deťmi. Dôležitá pre nás bola hĺbka ich výpovedí ako kvantita. Kvalitatívny prieskum nám umožnil voliť do vzorky menší počet osôb.

5.4 Metódy prieskumu

Cestou k dosiahnutiu cieľa prieskumu, sú príbehy dobrovoľníkov, ktorých pravdivosť triangulujeme sociálno-pedagogickými kazuistikami rómskych detí. Ide o metódy používané v kvalitatívnom prieskume. Príbehy dobrovoľníkov slúžili ako hlavná metóda nášho prieskumu. Výpovede dobrovoľníkov neskôr dopĺňame údajmi zo sociálno-pedagogických kazuistík rómskych detí.

Príbehy sú interpretáciou vlastných skúseností dobrovoľníka v práci s rómskymi deťmi. Sú to subjektívne výpovede. Dobrovoľník zaznamenáva svoj pohľad na seba, svoju prácu, rómske deti, ich rodičov. Ide o metódu podobnú naratívne interview, ale v písomnej podobe (bez audio zložky). Gavora (2006) uvádza, že úlohou výskumu pomocou naratívneho interview nie je zachytiť historickú pravdu, ale autentickú výpoveď človeka. Príbehy preto nemôžeme hodnotiť ako dobré alebo zlé, lepšie alebo horšie – sú to vždy jedinečné produkty rozprávača, ktoré odrážajú spoločenskú, politickú, kultúrnu, školskú, atď. realitu.

Kauzistickú metódu uvádzame podľa Bakošovej, autorky Sociálno-pedagogickej kazuistiky rodinného prostredia (2006, str.), podľa ktorej ide o štúdium prípadu a obsahuje demografické údaje, pedagogické údaje a opis prípadu.

5.5 Organizácia a priebeh prieskumu

Prvým krokom v našom prieskume bolo ujasnenie si cieľa, ktorý ním chceme dosiahnuť. Po ujasnení stratégie prieskumu sme si stanovili spôsoby, ktorými vytýčený cieľ dosiahneme. Metódy kvalitatívneho prieskumu nám umožnili získať nové pohľady, poznatky ako aj reflektovať a zhŕňať skúsenosti skúmaných osôb. Na

základe týchto získaných informácií sme mohli tvoriť odporúčania, teoretický podklad pre prax. Pri výbere prieskumnej vzorky bola pre nás rozhodujúca niekoľkoročná pôsobnosť v Osvetovom centre Rómov. Jeho dobrovoľníci boli požiadaní o napísanie vlastných príbehov. Zadané im bolo spísať svoj dobrovoľnícky príbeh bez akéhokoľvek inštruovania. Keď boli príbehy a kazuistiky zozbierané, začali sme s ich vyhodnocovaním. Kategorizácia v príbehoch dobrovoľníkov sa tvorila v priebehu analýzy údajov. Analýza údajov mala induktívny charakter. Príbehy boli viacnásobne prečítané. Pri ich čítaní sme hľadali a neskôr vytvárali kategórie. Výpovede sme priradili k jednotlivým kategóriám a umiestnili do kódovacej tabuľky. Nasledovala interpretácia výsledkov prieskumu, v ktorej sme odhaľovali podstatu jednotlivých kategórii. Po roztriedení a odhalení všetkých údajov získaných prostredníctvom prieskumu sme tvorili teoretické odporúčania pre prax.

6 ANALÝZA PRIESKUMU

Po zrealizovaní prieskumu a jeho následnom hodnotení sa dostávame k nasledujúcim výsledkom, ktoré rozdeľujeme do jednotlivých kategórií. Kódovaciu tabuľku, ktorá je podkladom pre analýzu prieskumu, uvádzame v prílohe C – Kódovacia tabuľka.

Zázemie dobrovoľníka

Dobrovoľníci vykonávajú svoju činnosť pod zastrešením organizácie. V tomto prípade občianskeho združenia Osvetové centrum Rómov. Jeho charakteristiku sme uviedli v teoretickej časti bakalárskej práce v podkapitole 4.4 Charakteristika dobrovoľníckeho centra – Osvetové centrum Rómov

Cieľová skupina dobrovoľníka

Cieľové zameranie skúmaných dobrovoľníkov je na prácu s rómskymi deťmi a mládežou. Dobrovoľníci uvádzajú, že ide o prácu zaujímavú, ktorá ich podnietila k zotrvaní v tejto činnosti. *„Práca ma natoľko zaujala, že som sa rozhodla ostať a venovať sa činnosti s rómskymi deťmi ako dobrovoľníčka. Rómske deti mi prejavili svoj obdiv, rešpekt, obľúbenie“* [PD 3].

Motivácia k dobrovoľníckej práci

Motívom k dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi bolo pre skúmaných dobrovoľníkov povinné absolvovanie študentskej praxe. *„K práci v Osvetovom centre Rómov v Novom Meste nad Váhom som sa dostala prostredníctvom Vyššieho odborného štúdia , kde sme v tretom ročníku štúdia absolvovali trojmesačnú prax“* [PD 2].

Pripravenosť dobrovoľníka

V tejto kategórii dostávame dva rôzne pohľady. Jeden pohľad upozorňuje na jeho nepripravenosť. Išlo o vstup do nového prostredia bez jeho poznania. Z toho môžeme

usudzovať, že nepripravenosť dobrovoľníka a jeho nevedomosť, do čoho vstupuje, priniesli prvotný strach a prekvapenie. „Priznám sa, že som vôbec nevedela, do čoho idem. Bolo to niečo, čo som nečakala a v podstate som na to ani nebola pripravená“ [PD 2].

Iný pohľad podáva informáciu o zaškolení dobrovoľníkov. Boli upozornení na fakt, že práca s rómskymi deťmi je náročná a dostali niekoľko odporúčaní, ktoré im umožnia zvládnuť zložitosť tejto činnosti.

Príprava dobrovoľníka

„Na zložitosť tejto práce som bola vopred upozornená a dostala som niekoľko dobrých rád, ako obstať. Prvá z nich bola povzbudzujúca, aby som sa nenechala odradiť neúspechmi, prvotnými negatívnymi pohľadmi Rómov, ich nedôverou. Zo začiatku bolo dôležité presvedčiť ich, že mi na nich záleží. Práca s rómskymi deťmi je postupná, s malými posunmi vpred. Ďalším upozornením bolo, že ide o deti s odlišnou mentalitou, hodnotami, ktoré sú silne viazané na svoje korene, komunitu. Dejiny a kultúra mi boli bližšie predstavené. Ak som sa chcela prepracovať k rómskej mládeži, či rodičom, potrebovala som si získať srdcia malých detí. To nie je až tak zložité, ale potrebná je určitá podriadenosť, nie prejavy nadradenosti, jednanie na rovnocennej úrovni. Potrebné bolo prispôbiť aj štýl komunikácie. Rómske deti, mládež ani rodičia nechápu odborným slovám. Potrebujú jednoduché slová, vety, sú dostatočne vnímaví na intonáciu hlasu. Poslednou radou bolo ujasniť si, kým som a čo môžem zvládnuť, aby ma to chránilo od manipulácie a využívania“ [PD 3].

Z uvedenej výpovede môžeme vytvoriť nasledujúci prehľad odporúčaní pre prípravu dobrovoľníka vstupujúceho do práce s rómskymi deťmi:

- nenechať sa odradiť pracovnými neúspechmi,
- nenechať sa odradiť prvotnými negatívnymi pohľadmi Rómov a prejavmi ich nedôvery,
- rómske deti sú deti s odlišnou mentalitou, hodnotami, sú silne viazané na svoje korene, rodinu, komunitu,

- *získať si ponajprv srdcia malých detí a tak si pracovník získa aj mladých ľudí a rodičov, keďže v rómskom etniku prevláda prepojenie jednotlivých generácií,*
- *s členmi rómskeho etnika jednať na rovnocennej úrovni, nie z pozície nadradenosti,*
- *prispôbiť úroveň komunikácie úrovni chápania rómskych detí,*
- *ujasniť si svoje možnosti ako prevencia manipulácie a využívania.*

Začiatky dobrovoľníckej práce

Dobrovoľníci uvádzajú, že na začiatku prevládali pocity z neznámeho prostredia, v ktorom sa ocitli. Zdalo sa im to ako nový svet, do ktorého vstúpili. Sociálno-pedagogické kazuistiky uvádzajú, že prevažná väčšina rómskych detí pochádza z viacpočetných rodín, pričom rodina žije spolu často v úzkom priestore. V životnej úrovni rómskych rodín prevláda sociálna núdza, vo výchove ľahkovážnosť, liberálnosť až nezáujem. Deti sú svojvoľné, problémové. Majú dostatok voľného času, ktorý trávajú potulovaním s rovesníkmi. Staršie deti preberajú rodičovskú starostlivosť o mladšie deti. Vzťahy medzi rodičmi sú prevažne konfliktné. Prevládajúcimi negatívnymi javmi v uvedených rómskych rodinách sú alkoholizmus, psychická či fyzická choroba, trestná činnosť, slabomyseľnosť, striedanie partnerov.

Začiatky dobrovoľníckej práce spočívali v dokazovaní, že im na cieľovej skupine naozaj záleží. Z toho vyvodzujeme, že prvok presvedčenia o skutočnom záujme dobrovoľníka umožňuje búrať nedôveru a negatívne pohľady Rómov.

Zámer dobrovoľníckej činnosti

Zámerom dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi je poukázať na možnú zmenu spôsobu života a na spôsoby, ako túto zmenu docieľiť. „*Snažíme sa spolu s ostatnými dobrovoľníkmi ukázať týmto deťom, čo všetko je naozaj zaujímavé a dôležité pre ich ďalší spôsob života. Akým smerom by sa mali uberať a na čo by nemali zabúdať*“ [PD 1].

Sociálno-pedagogické kazuistiky dokazujú, že rómske deti žijú v nepriaznivých životných podmienkach, ktoré neumožňujú plnohodnotný rozvoj ich osobnosti. Vyrastajú v konfliktnom prostredí plnom stresu plných situácií. Deti sú zanedbávané, prevláda nevhodná výchova v dôsledku alkoholizmu, psychickej choroby, pracovnej vyťaženia. Alebo naopak, deti sú preceňované, je im prenechávaná veľká voľnosť, výchova je nedôsledná, majú problémy následne sa podriaďovať autoritám. Dieťaťu chýbajú vo výchove vzory. Niektoré z detí preberajú v skorom veku zodpovednosť za súrodencov, za ich vzdelávanie, starostlivosť o nich, čo je pre nich veľkou záťažou. Dieťa sa borí samo rôznymi životnými situáciami, čo môže viesť k suicidiálnym sklonom, ako môžeme vyčítať zo sociálno-pedagogických kazuistík. Z nich usudzujeme, že dieťa potrebuje priateľský prístup, vzory, oporu a sprevádzanie náročnými životnými situáciami.

Oblasti práce dobrovoľníka s rómskymi deťmi

Z výpovedí v tejto kategórii môžeme vytvoriť zoznam oblastí, na ktoré sa dobrovoľník v práci s rómskymi deťmi môže zamerať:

- *zapájať deti do projektových aktivít,*
- *letné tábory pre rómske deti,*
- *príprava kultúrnych podujatí pre verejnosť,*
- *pomoc pri plnení školských povinností a doučovanie,*
- *návrat k tradičnej rómskej kultúre – čítanie rómskych rozprávok, pozeranie rómskych festivalov, nácvik spevu rómskych piesní a tancov,*
- *voľnočasové aktivity,*
- *práca v rómskej komunite – komunikácia s rodičmi, športové aktivity (futbalový turnaj, loptové hry, ...)*

Podľa sociálno-pedagogických kazuistík je zapojenie do klubových aktivít vhodnou intervenciou. Zásahy intervencie v nich uvádzané sú tieto:

- *zapojiť dieťa do klubových aktivít, vyplňať voľný čas a oddeliť ho od negatívneho vplyvu skupiny rovesníkov*

- *prostredníctvom kamarátskeho prístupu viesť dieťa k plneniu školských povinností*
- *podchytiť a rozvíjať talent dieťaťa*
- *vytvoriť priestor pre seberealizáciu detí a zapájať samotné deti do organizovania projektových aktivít, kultúrnych podujatí*
- *nadviazať priateľský vzťah, prostredníctvom ktorého poskytovať oporu v rôznych životných situáciách (alkoholizmus v rodine, rozvod rodičov, ...)*

Zapojenie do klubovej činnosti a jej rôznych oblastí dáva priestor aktívne vyplňať voľný čas detí, vedie k plneniu školských povinností ako aj pomáha vo vzdelávaní. Dobrovoľníci nadväzujú s deťmi priateľský vzťah, ktorý je základom pre sprevádzanie dieťaťa nepriaznivými situáciami života. Zmysluplné voľnočasové aktivity umožňujú oddeľovať dieťa od negatívneho vplyvu rovesníckych skupín. Práca s rómskymi deťmi umožňuje taktiež podchytiť talenty detí a vytvárať priestor pre seberealizáciu, čo je v rodinnom prostredí neumožnené.

Rómski rodičia

Dobrovoľníci uvádzajú, že rodičia sú často prekážkou v práci s rómskymi deťmi. Nechcú deťom sprístupniť účasť na aktivitách organizácie. Potrebujú byť presvedčení o pozitíve aktivít, ktoré sú organizované. „*Veľakrát musíme rodičov presvedčať, aby deťom sprístupnili, to, čo im ponúkame*“ [PD 1]. Mnohí z nich však spolupracujú a sú vďační za prácu dobrovoľníkov, na ktorých sa môžu deti obrátiť pri výskyte rôznych problémov.

Práca s rodičmi rómskych detí

Práca s rodičmi rómskych detí spočíva v riešení bežných životných problémov. Je im poskytovaná pomoc pri písaní žiadostí, odvolaní, riešení konfliktov s učiteľmi. Sociálno-pedagogické kazuistiky potvrdzujú základné vzdelanie rodičov rómskych detí, s ktorými dobrovoľníci pracujú. Z toho môžeme usudzovať, že nižšie vzdelanie rodičov je dôvodom nevyhnutnosti tejto pomoci. Zo sociálno-pedagogických kazuistík môžeme taktiež uviesť nezaujem rodičov o vzdelávanie svojich detí. Riešia až vyhrotené situácie a prichádzajú až na predvolanie učiteľov.

Rómske deti

Skúmaní dobrovoľníci pracujú s rómskymi deťmi pochádzajúcimi z miestnej komunity. Deti žijú segregovane, v stereotype, životné podmienky sú na nižšej úrovni a nedovoľujú deťom poznávať nové možnosti spôsobu ich života. Žijú často v jednej izbe s rodičmi a súrodencami, ich oblečenie je ufúľané, problémom sú aj vši. Sociálno-pedagogické kazuistiky uvádzajú zanedbanosť detí predovšetkým z hľadiska výchovy. Deti už v rannom veku prechádzajú nepriaznivými životnými situáciami. Negatívne faktory vyskytujúce sa v rodine sú alkoholizmus, duševná a fyzická choroba, trestná činnosť, časté striedanie partnerov, v dôsledku ktorých rodičia zanedbávajú svoju starostlivosť o deti. Starší súrodenci tak preberajú zodpovednosť a starostlivosť o mladších súrodencov, na ktorú nie sú pripravení. Deťom chýbajú vzory vo výchove, výchova je nedôsledná. Rodičia ju prenechávajú prirodzenému priebehu na život, ktorý dieťa vychová. Riešia až vyhrotené situácie. Nad stanovenými trestami však nedržia dohľad. Deti sa správajú svojvoľne až agresívne voči iným ľuďom, ako môžeme vyčítať zo sociálno-pedagogických kazuistík. Slovné napádajú iných ľudí, odmietajú podriaďovať sa autoritám, čo sa prejavuje najmä v škole voči učiteľom. Podliehajú negatívnemu vplyvu rovesníckych skupín v dôsledku prevažne hostilného prístupu rodičov vo výchove. Zo sociálno-pedagogických kazuistík sa dozvedáme aj o suicidiálnych sklonoň detí. Nezvládajú ťarchu zodpovednosti za starostlivosť o mladších súrodencov a vo svojich rodičoch nenachádzajú oporu. Nevidia iné možnosti spôsobu ich života.

Rómske deti ako aj každá generácia tohto etnika má vo väčšine problém so zúženou slovnou zásobou, čo spôsobuje, že nerozumejú odborným slovám. Pri komunikácii je potrebné používať jednoduché slovné spojenia. Na druhej strane u nich prevláda mimoslovná komunikácia, prostredníctvom ktorej sú dostatočne vnímaví.

Prekonávanie bariér a zmena pohľadov

„Na začiatku mojej práce mi robilo problém zobrať na kolená špinavé dieťa, s hlavou plnou vši. Teraz to už beriem v pohode, šaty sa vyperú a hlava prefarbí“ [PD 2]. Vziasť na kolená ufúľané rómske dieťa s hlavou plnou vši, môže byť v začiatkoch dobrovoľníckej práce s rómskymi deťmi problém. Dlhodobejšou prácou

však dochádza k prekonávaniu bariér a zmene pohľadov. Dobrovoľník chápe, že sú to problémy riešiteľné – šaty môže vyprať, vlasy zafarbiť. Takisto začína načúvať problémom detí a pokladá ich za podstatné záležitosti.

Pomoc pri prekonávaní problémov

Pri práci s ľuďmi dochádza k rôznym konfliktom, neľahkým situáciám. Dobrovoľníci uvádzajú, že dobrý kolektív sa stal významnou pomocou pri prekonávaní prvotných problémov. „*Našťastie som sa dostala do dobrého kolektívu, ktorý mi pomohol prvotne problémy prekonať*“ [PD 2].

Prínos práce pre dobrovoľníka

Dobrovoľníci uvádzajú niekoľko okruhov prínosov dobrovoľníckej práce:

- *umožňuje prežívať pocit dôležitosti,*
- *umožňuje prakticky realizovať počas štúdia naučené spôsoby práce,*
- *učí tvorbe projektov,*
- *vedie k pochopeniu rozdielnosti životných pomerov ľudí,*
- *umožňuje poznávať inú kultúru, čo vedie k odstraňovaniu predsudkov,*
- *vedie k trpezlivosti, otvorenej komunikácii s rómskym etnikom, k prežívaniu radosti z malých posunov vpred.*

Dopad dobrovoľníckej práce

Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi vedie k integrácii tohto etnika do majoritnej spoločnosti. Deti sa snažia praktizovať vo svojom vlastnom prostredí spôsoby a názory, ktoré sú im dobrovoľníckou prácou vštepené.

Integráciu umožňujú jednotlivé aktivity dobrovoľníkov ako podpora vzdelávania, vyplňanie voľného času, sprevádzanie dieťaťa náročnými životnými situáciami a podobne. Sociálno-pedagogické kazuistiky uvádzajú tieto predpoklady dopadu práce dobrovoľníkov OCR, ktoré môžeme považovať za kroky k integrácii rómskych detí:

- *zapojenie do aktivít a vytvorenie priestoru pre sebarealizáciu v nich posilňuje sebavedomie detí,*
- *oddeľuje od výtržníckych činov,*
- *napomáha pri nesení zodpovednosti za starostlivosť o mladších súrodencov,*
- *podporuje vo vzdelávaní,*
- *rozvíja osobnosť dieťaťa,*
- *podchytáva a rozvíja talenty detí,*
- *vyplňa voľný čas zmysluplnými činnosťami,*
- *obmedzuje negatívny vplyv rovesníkov,*
- *sprevádza dieťa náročnými životnými situáciami.*

Negatíva dobrovoľníckej práce

Každá práca človeka má svoje pozitíva a negatíva, nie je tomu inak ani pri dobrovoľníckej činnosti s rómskymi deťmi. Od dobrovoľníkov sme získali tieto výpovede:

- *práca vyžaduje veľké nasadenie,*
- *ľudia majú veľké očakávania od dobrovoľníka a pri ich nenaplnení dochádza ku konfliktom,*
- *neochota rodičov rómskych detí podporovať niektoré dobrovoľnícke aktivity,*
- *zúženosť vnímania u rodičov rómskych detí a následne nepochopenie, že aktivity pomáhajú v rozvoji ich detí,*
- *uzavretosť kultúry, pre vlastnú komunitu, zameranosť na „svoj“ svet,*
- *nízka vzdelanosť rodičov rómskych detí a ich nezáujem pri pomoci vo vzdelávaní detí – toto tvrdenie dokazujú aj sociálno-pedagogické kazuistiky, ktoré uvádzajú základné vzdelanie väčšiny rómskych rodičov a prejavy nezáujmu vo vzťahu s učiteľmi svojich detí. Do školy prichádzajú až na predvolanie učiteľom.*

„Vyhorenie“

Práca s ľuďmi je náročná a môže v nej dôjsť k syndrómu „vyhorenia“. Dobrovoľníci vo svojej výpovedi uvádzajú, že hoci spočiatku šťastie detí a vlastný pocit uspokojenia ich posúval dopredu, neskôr sa to obracia a oni prestávajú vo svojej práci vidieť zmysel. Dobrovoľníci nadobúdajú pocit, že ich snaha je zneužitá a ich ponuka pomoci je vnímaná ako samozrejmá. *„Ako spätná väzba mi spočiatku stačilo, že deti sú šťastné, a pocit, že som im v niečom málom pomohla bol uspokojujúci. No časom ma prestalo uspokojovať, že je spätná väzba iba o šťastí detí. Mala som pocit, že ma zneužívajú“* [PD 2].

Dopad „vyhorenia“

Dôsledkom „vyhorenia“ je nenachádzanie zmyslu v práci. Práca s rómskymi deťmi začala dobrovoľníka ubíjať, unavovať a začal ju vnímať ako povinnosť, nie ako svoj záujem. Svoju prácu ukončil. *„Dopadlo to tak, že ma táto práca začala ubíjať a unavovať, už som sa netešila tak ako predtým, a prácu som brala ako niečo, čo musím a nie niečo, čo chcem“* [PD 2].

Zhodnotenie práce s rómskymi deťmi

Dobrovoľník po niekoľkoročných skúsenostiach hodnotí prácu ako plnú zaujímavostí, nečakaných zvrátov, ktorá si vyžaduje množstvo energie, trpezlivosti, otvoreného srdca. Je to práca postupná, s malými posunmi vpred. Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi má pre neho zmysel. Vyžaduje si odvážnych ľudí, dobrovoľníkov, ktorí majú záujem prekonávať úskalia tejto práce.

7 ZÁVERY PRIESKUMU

Zrealizovaný prieskum je potvrdením teoretickej časti bakalárskej práce. V centre prieskumu stoja traja dobrovoľníci, ktorí pôsobili a dvaja z nich aj naďalej pôsobia v občianskom združení Osvetové centrum Rómov. Ich dobrovoľníctvo je špecificky zamerané na rómske deti a mládež. Motivujúcim faktorom pre nich bolo absolvovanie trojmesačnej študentskej praxe. Praktická skúsenosť ich podnietila k zotrvaní v tejto oblasti práce a následného vstupu do dobrovoľníctva. V kategórii pripravenosti dobrovoľníka dostávame dva rôzne pohľady. Jeden upovedomuje o svojej nepripravenosti pri vstupe do tejto práce. Druhý pohľad uvádza, že dobrovoľník dostáva pred svojím vstupom množstvo rád, ktoré mu pomohli predísť prvotným šokom a neskôr úplnému vyhoreniu. Začiatky dobrovoľníckej práce sú podľa výpovedí neľahké. Človek vstupuje do nového prostredia, nepoznaného, s inou kultúrou, iným spôsobom zmýšľania. Zámerom dobrovoľníckej činnosti je ponúkať deťom a mládeži alternatívy iného spôsobu života ako ten, ktorý žijú v medziach svojej komunity. Uzavretosť kultúry či zmýšľania rómskeho etnika neumožňuje jeho členom vidieť iné možnosti života. Dobrovoľnícka činnosť v tomto zohráva dôležitú úlohu.

Dobrovoľník vo svojej práci s rómskymi deťmi môže vstupovať do niekoľkých oblastí ako voľnočasové aktivity, pomoc vo vzdelávaní, príprava kultúrnych podujatí, návrat k tradičnej rómskej kultúre, Hoci je činnosť dobrovoľníkov zameraná na prácu s rómskymi deťmi, je to v konečnom dôsledku aj práca so samotnými rodičmi. Rodičom je poskytovaná pomoc pri riešení bežných životných situácií, sú motivovaní k hľadaniu zamestnania či upozorňovaní na nedostatky vo výchove svojich detí. Dobrovoľník to vždy musí robiť s veľkou citlivosťou a dôležité je zachovávať priateľský, rovnocenný prístup. V rómskych rodinách prevláda odlišná výchova podmienená etnickým prostredím. Dieťa žije prevažne v znevýhodnenom prostredí s nižšou životnou úrovňou. Je ufúľané, často s nedostatkom iného oblečenia, jedla, nie je vedené k plneniu školských povinností, hlučné, v jeho slovnej zásobe prevládajú jednoduché slová. Dobrovoľník to začína poznávať prostredníctvom praktických skúseností, na základe ktorých sa formujú jeho predsudky, pohľady, prekonáva bariéry. Dieťa nemôže zmeniť svoje prostredie, ale dobrovoľník môže prekonať seba a prejavovať náklonnosť aj tomu „ufúľanému“ rómskemu dieťaťu.

Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi umožňuje prežívať pocit dôležitosti, vytvára priestor k formovaniu vlastnej osobnosti, učí trpezlivosti, otvorenej komunikácii, prežívaniu radosti z malých posunov vpred. Znižuje predsudky voči rómskemu etniku, vedie k poznávaniu jeho kultúry a taktiež umožňuje prakticky využívať počas štúdia získané vedomosti. Dobrovoľníctvo rozvíja nielen samotného dobrovoľníka, ale aj cieľovú skupinu, s ktorou pracuje.

Dôležité je poznať aj náročnosť tejto činnosti, čo môže byť dobrou prevenciou syndrómu „vyhorenia“. Práca s rómskymi deťmi si vyžaduje veľké nasadenie. Spočiatku deti prejavujú radosť, nadšenie, neskôr vnímajú prácu dobrovoľníka za samozrejmosť. Kladú na neho neskôr veľké očakávania. Ak ich nechce, či nedokáže naplniť, dochádza k stretom medzi dobrovoľníkom a rómskou komunitou. Dobrovoľník je obviňovaný z neochoty a neschopnosti. Nízka vzdelanosť a uzavretosť pre svoju komunitu, spôsobuje zúženosť vnímania a nepochopenie dobrovoľníka a jeho jednaní ako aj samotných aktivít. Ak dobrovoľník nedokáže čeliť manipulácii, ak sa zameria na nevďačnosť rómskych detí alebo aj celého etnika, vedie ho to k strate zmyslu svojej práce.

Dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi si vyžaduje odvážnych ľudí schopných prekonávať mnohé úskalia tejto práce. Je potrebné si uvedomiť, že je to práca dlhodobá. Nezameriavať sa na vonkajšie prejavy vďačnosti či nevďačnosti. Rómske etnikum vo veľkej miere podlieha citom, ktoré sa veľmi rýchlo menia. Dobrovoľník musí vedieť, že nevyhovie všetkým. Vo svojej práci musí hľadiť do budúcnosti, nie na momentálne prejavy, či výsledky.

Sociálno-pedagogické kazuistiky sú potvrdením toho, že deti, s ktorými dobrovoľníci pracujú, žijú v znevýhodnených podmienkach. Pochádzajú prevažne z mnohopočetných rodín, u rodičov prevláda základné vzdelanie. Z toho vyplýva, že dôležitou oblasťou práce dobrovoľníka je pomoc pri plnení školských povinností, ale následne aj vedenie k zmysluplným voľnočasovým aktivitám. V rodinách detí prevláda nevhodné výchovné prostredie s množstvom negatívnych faktorov, ako alkoholizmus, fyzická či psychická choroba, trestná činnosť, striedanie partnerov. Deti trávia voľný čas prevažne v spoločnosti svojich rovesníkov. Hoci sa podriaďujú rodičom, v ich vzťahoch voči iným autoritám sa prejavujú konfliktne a prevažuje ľubovôľa. Správne zvoleným prístupom môže dobrovoľník podchytiť deti pre svoje aktivity, ktoré budú viesť k rozvoju ich osobnosti.

8 ODPORÚČANIA PRE PRAX

Výsledky zrealizovaného prieskumu nám poukazujú na špecifickosť dobrovoľníckej práce s rómskymi deťmi. Táto činnosť má mnoho úskalí, zvláštností, zaujímavostí, o ktorých je potrebné dobrovoľníka pred vstupom do nej informovať. Dobrovoľník tak predíde sklamaniu z nenaplnenia očakávaní. Na základe prieskumom získaných informácií uvádzame tieto odporúčania pre prípravu dobrovoľníka:

1. Upozorniť dobrovoľníka na prvotné negatívne pohľady Rómov, prejavy nedôvery, ktorými sa nesmie nechať odradiť, takisto ako aj neúspechmi, ktorým bude v práci s rómskym etnikom čeliť.
2. Dobrovoľník vstupuje do nového prostredia s odlišným spôsobom zmýšľania, hodnotami, rómske deti sú silne viazané na svoje korene, komunitu. Je vhodné, ak je dobrovoľník oboznámený s dejinami rómskeho etnika, špecifikami hodnôt, zmýšľania, kultúry, zvykov a tradícií.
3. V rómskom etniku prevláda prepojenie jednotlivých generácií. Z toho vyplýva, že ak si chce dobrovoľník získať rodičov a staršie deti, je potrebné získať si srdcia malých detí, čo si vyžaduje oveľa menšiu náročnosť.
4. Rómske deti majú oproti deťom z majoritnej spoločnosti zúženú slovnú zásobu, chápu prevažne jednoduchým slovám. Dobrovoľník by mal preto prispôbiť úroveň komunikácie chápaniu rómskych detí a snažiť sa ju postupne rozvíjať a obohacovať o slová i majoritnej spoločnosti.
5. Pre docielenie úspešnosti práce by mal dobrovoľník jednat s členmi rómskeho etnika na rovnocennej, prevažne priateľskej úrovni, nie v nadradenosti. Zároveň si musí ujasniť svoje možnosti, schopnosti, aby tak predchádzal manipulácii a využívaniu. Rómske deti ako aj celé etnikum vníma jeho prácu v začiatkoch s veľkým nadšením a vďakou, neskôr ju vnímajú ako samozrejmosť a očakávajú, že dobrovoľník bude plniť ich predstavy. Na tento moment potrebuje byť dobrovoľník pripravený a nereagovať na výčitky cieľovej skupiny.
6. Dobrovoľník v práci s rómskymi deťmi sa musí zameriavať na malé pokroky. Je to práca niekedy na miniatúre, vyžadujúca si množstvo trpezlivosti.

9 ZÁVER

Rómovia tak ako aj majoritná spoločnosť si negatívnymi skúsenosťami z histórie vytvorili bariéry, predsudky voči majoritným spoločnostiam, v ktorej žijú v dispórach. Získavanie dôvery je dlhodobý proces. Môžu ho zvládnuť iba ľudia odhodlaní, vyzbrojení trpezlivosťou a otvoreným srdcom. Týmito ľuďmi sú aj dobrovoľníci, ktorí sa rozhodnú venovať svoju energiu, čas pre rozvoj rómskeho etnika.

Dobrovoľník sa v modernej spoločnosti stáva mostom poskytovania nezištnej pomoci štátom, komerčným i neziskovým sektorom. Zároveň svojou činnosťou podporuje spoluprácu jednotlivých sektorov. Je nositeľom procesu zmien v spoločnosti. Svoju pomoc poskytuje v partnerskom duchu, čo umožňuje vytvárať osobnejšie vzťahy. Tie sa stávajú základom pre formovanie osobnosti ľudí, ktorým sa dobrovoľník venuje. Dobrovoľník svojou činnosťou rozvíja spoločnosť a zároveň rastie osobnostne.

Dobrovoľník s rómskymi deťmi je spájajúcim článkom majoritnej spoločnosti a rómskeho etnika. Odkrýva potreby komunity a snaží sa zapojiť ju do riešenia vlastných problémov. Hoci sa jeho práca zameriava na rómske deti, zasahuje všetky generácie. V rómskom etniku existuje úzka prepojenosť jednotlivých generácií. Dieťa má v rómskej rodine významné postavenie. Jeho prijatie dobrovoľníka privádza k vytvoreniu vzťahu dôvery mladých ľudí tejto komunity i samotných rodičov voči dobrovoľníkovi. Pre úspešnosť dobrovoľníckej práce je nevyhnutné vytvorenie bližšieho kontaktu s rodinou rómskeho dieťaťa. Dobrovoľník potrebuje poznať rodinné i etnické prostredie detí. Ignorovanie týchto poznatkov môže viesť k nedorozumeniam, vytváraniu bariér, sklamaniam, že akákoľvek jeho iniciatíva je zmarená.

Dobrovoľníctvo s rómskymi deťmi predstavuje pozitívnu šancu pre samotné deti, komunitu, ale i širšiu spoločnosť. Vyžaduje si dlhodobú zainteresovanosť a s ňou spojenú trpezlivosť ako aj prijímajúci postoj. Dobrovoľník potrebuje poznať špecifiká tejto práce, čím predíde nepríjemným pocitom zlyhania jeho poskytovania pomoci a naopak dobrovoľnícka činnosť bude úspešná v rámci jej možností.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

ANTOL, J. 1992. *Rodinné obyčaje Rómov v obci Sol'*. In: MANN, A. B. 1992. *Neznámi Rómovia*. Bratislava: INTER SCIENCE PRESS, 1992. s. 201. ISBN 80-900486-2-3.

BALVÍN, J. 1998. *Romský žák, volný čas a multikulturní výchova*. In: *Vychovávateľ*, 1998, roč. 42, č. 1-2, str. 6-8.

BAKOŠOVÁ, Z. 2006. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: LORCA, 2006. 187 s. ISBN 80-968437-5-3.

BELIŠOVÁ, J. 1992. *Rómske piesne z obce Žehňa*. In: MANN, A. B. 1992. *Neznámi Rómovia*. Bratislava: INTER SCIENCE PRESS, 1992. s. 201. ISBN 80-900486-2-3.

BEŇÁKOVÁ, N. 1999. Fenomén dobrovoľníctva. In: *Dilema*, 1999, č. 8, str. 66-70.

BJELOVÁ, M. – LORAN, I. 1996. Socializačné prvky vo výchove detí rómskej populácie. In: *Vychovávateľ*, 1996, roč. 41, č. 4, str. 10-13.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. 2005. *Dobrovoľníctvo ako fenomén modernej občianskej spoločnosti*. [online]. In: *Osobnosť človeka a jeho socializácie v evropskej spoločnosti*. Brno : IMS, 2005. ISBN 80-902936-7-0. s. 278 – 288. [citované 2008-03-19]. Dostupné na: <http://www.dobrovolnictvo.sk/?node=82&id=17>.

CANGÁR, J. 2002. *Ľudia z rodiny Rómov*. Nové Zámky: CORCUS, 2002. 237 s. ISBN 80-88992-42-7.

ČONKOVÁ, A. - SEJČOVÁ, L.: Rodinné prostredie rómskych žiakov. In: *Vychovávateľ*, 2007, roč. 54, č. 8, str. 10-13.

DARÁK, M. 1999. Štruktúra záujmových aktivít rómskych detí. In: *Vychovávateľ*, 1999, roč. 54, č. 3-4, str. 8-11.

DARÁK, M. 2004. *Volný čas a rozvoj zmysluplných záujmov rómskych žiakov*. In: *Zvyšovanie úrovne socializácie rómskej komunity prostredníctvom vzdelávania (Zborník príspevkov z pracovného seminára – Tatranská Lomnica 9. – 11. 4. 2003)*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2004. 128 s. ISBN 80-8055-905-8.

EMMEROVÁ, I. 2005. Sociálnovýchovná práca s rómskym etnikom – 2. časť. In: *Vychovávateľ*, 2005, roč. 102, č. 2, str. 9-11.

Etnikum (etnická skupina). Dostupné na: <http://www.rozvojovevzdelavanie.sk/pojmy/etnikum-etnicka-skupina.html> [citované 2008-03-19].

GAVORA, P. 2006. *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent, 2006. 239 s. ISBN 80-88904-46-3.

HADZI-MICEVA K. 2007. *Komparatívna analýza dobrovoľníctva v európskych právnych systémoch a praxi*. Dostupné na: http://www.dobrovolnictvo.sk/subory/komparativna_analyza_SK.pdf [cit. 2008-03-01].

HANCOCK, I. 2005. *My rómsky národ*. Bratislava: Petrus, 2005. 258 s. ISBN 80-88939-97-6.

HAYESOVÁ, N. 1998. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. 168 s. ISBN 80-7178-198-3.

HOFBAUER, B. 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.

JUROVÁ, A. 2002. *Od odchodu z pravlasti po prvé asimilačné opatrenia*. In: ČAČIPEN PAL O ROMA. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.

KLIGLEROVÁ, E. 2002. *Postoje a aspirácie Rómov vo vzťahu k vzdelávaniu*. In: ČAČIPEN PAL O ROMA. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.

KRAJČOVÁ, N. – PASTERÁKOVÁ, L. 2005. Vzdelávanie rómskych detí. In: *Vychovávateľ*, 2005, roč. LII, č. 3, str. 23 – 25.

KRATOCHVÍLOVÁ, E. 2004. *Pedagogika voľného času. Výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: UK, 2004. 305 s. ISBN 80-233-1930-9.

KRÁLIKOVÁ, N. 2006. *Ja nie som dobrovoľník! Ja to robím iba tak ...*. Bratislava: Iuventa, 2006. 25 s. ISBN 80-8072-054-1.

LIÉGEOIS, P. J. 1997. *Rómovia, Cigáni, kočovníci*. 2. vyd. Bratislava: Charis, 1997. 272 s. ISBN 80-967674-2-9.

MAJDÚCHOVÁ, H. 2006. Manažment dobrovoľníkov – 2. časť. In: *Efekt*, 2006, č. 2, str. 18 – 19.

MATULAYOVÁ, T. 2004. *Dobrovoľnícka práca seniorov v sociálnych službách z aspektu andragogiky*. [online]. Bratislava: Filozofická fakulta UK, 2004. 77 s. . [cit. 2008-04-08]. Dostupné na: http://www.ff.unipo.sk/kvdsp/files/dobrovolnictvo/Download/Dobrovolnictvo_senior_ov.pdf.

O dobrovoľníctve. Dostupné na: <http://www.dobrovolnictvo.sk/?node=52> [cit. 2008-03-01].

PORTÍK, M. 2002. Prečo sú Rómovia iní?. In: *Notes*, ročník 3, zima 2002, str. 3-5.

SELICKÁ, D. 2005. Viete aká je súčasná rómska rodina?. In: *Rodina a škola*, 2005, roč. 53, str. 19.

TKÁČOVÁ, A. 2002. *Rómovia v období od vlády Márie Terézie po vznik I. ČSR*. In: ČAČIPEN PAL O ROMA. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002. 911 s. ISBN 80-88935-41-5.

TOMÁNKOVÁ, P. 2003. *Odporúčania pre komunitnú prácu s deťmi*. In: Príručka objavovateľa stratených území (Manuál pre všetkých, ktorí sa venujú komunitnému rozvoju). Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2003. 215 s. ISBN 80-89008-15-1.

TOŠNER, J. – SOZANSKÁ, O. 2002. *Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciach*. Praha: Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-514-8.

URBANÍKOVÁ, I. – ČAUČÍKOVÁ, Z. 2002. *Dimenzie dobrovoľníka – cesta k sebe a k iným*. Bratislava: eRko – Hnutie kresťanských spoločenstiev detí, 2002. 62 s. ISBN 80-88710-16-2.

PRÍLOHY

PRÍLOHA A – Príbehy dobrovoľníkov

Príbeh dobrovoľníka 1

Som dobrovoľníčka v občianskom združení Osvetové centrum Rómov. Pracujem hlavne s rómskymi deťmi a mládežou. Snažíme sa ich zapojiť do rôznych projektov OCR, usporadúvame v spolupráci s inými organizáciami rôzne letné tábory pre deti, kultúrne podujatia pre verejnosť a podobne. Naše deti sú z miestnej komunity, kde im životné podmienky nedovoľujú vidieť a spoznať niečo nové, žijú v stereotype. Práca s nimi je pre mňa obohacujúca, prináša mi pocit dôležitosti. Snažíme sa spolu s ostatnými dobrovoľníkmi ukázať týmto deťom, čo všetko je naozaj zaujímavé a dôležité pre ich ďalší spôsob života. Akým smerom by sa mali uberať a na čo by nemali zabúdať. Počas školského roku pomáhame deťom s domácimi úlohami a v školskom klube máme rôzne aktivity. Rôznym spôsobom sa snažíme o priblíženie tradičnej rómskej kultúry deťom prostredníctvom čítania rómskych rozprávok, pozeraním rómskych festivalov a podobne. Pri rôznych príležitostiach s deťmi nacvičujeme kultúrne predstavenia s tradičnou rómskou hudbou a s tradičnými rómskymi krojmi. Pri tejto práci zažijeme veľmi veľa zábavy a taktiež vieme, že aspoň nejakým spôsobom sa snažíme pomôcť deťom, ktoré si to naozaj zaslúžia. Často vinou rodičov dieťa prichádza o veľmi veľa. Veľakrát musíme rodičov presviedčať, aby deťom sprístupnili, to, čo im ponúkame. S mnohými ale veľmi dobre spolupracujeme a sú veľmi radi, že deti majú i niekoho, na koho sa môžu obrátiť s rôznymi problémami. Je pre nás veľkým zadosťučinením, keď vidíme, že deti sa snažia používať vo svojom vlastnom prostredí spôsoby a názory, ktoré sa im snažíme vštepovať.

Príbeh dobrovoľníka 2

K práci v Osvetovom centre Rómov (ďalej OCR) v Novom Meste nad Váhom som sa dostala prostredníctvom Vyššieho odborného štúdia, kde sme v treťom ročníku štúdia absolvovali trojmesačnú prax. Ja som si pre svoje pôsobenie vybrala OCR. Priznám sa, že som vôbec nevedela, do čoho idem. Prichádzala som s predstavou, že si kdesi „odbijem“ denne štyri hodiny a dostanem za to hodnotenie a pečiatku. V podstate ako všade, kde som dovtedy absolvovala prax. Moje plány sa našťastie zmenili už v priebehu prvých dní. Keďže žijem, v úplne normálnej rodine, kde mám všetko čo potrebujem, mala som pocit, že som prišla do úplne nového sveta. Deti bývali aj so súrodencami a rodičmi v jednej izbe, boli špinavé, mali ufúľané oblečenie, vši. Bolo to niečo, čo som nečakala a v podstate som na to ani nebola pripravená. Našťastie som sa dostala do dobrého kolektívu, ktorý mi pomohol prvotne problémy prekonať. Namiesto predpokladaných štyroch hodín denne som v rómskom klube pre deti a mladých trávila celé dni. Na začiatku som s deťmi písala úlohy, učila som sa s nimi, rozprávala a riešila ich malé - veľké problémy. V praxi som mala možnosť vyskúšať si všetky metódy sociálnej práce, ktoré som sa v škole naučila. Postupne som sa zapájala aj do práce s rodičmi detí, riešili sme ich bežné životné problémy, ako bolo napríklad písanie žiadostí, odvolaní, riešenie konfliktov s učiteľmi. Naučila som sa základy písania projektov. Za približne tri roky môjho pôsobenia v OCR som sa toho dosť naučila, nejde len o to, že viem písať žiadosti či odvolania, ale hlavne o to, že som pochopila, ako ľudia žijú, že nie všetci majú to, čo mám ja. Na začiatku mojej práce mi robilo problém zobrať na kolená špinavé dieťa, s hlavou plnou vši. Teraz to už beriem v pohode, šaty sa vyperú a hlava prefarbí. Prestala som vnímať problémy „pubertákov“, ako niečo nezaujímavé, čo netreba riešiť. Mnoho krát sú to nepodstatné veci, ale pre tie decká to boli fakt problémy. Som jedináčik, tak úprimne povedané rozdeliť sa s niekým o niečo nebolo. To, čo by som poznala, tu som sa to naučila. Spoznala som úplne inú kultúru. A v podstate som pochopila, prečo sú Rómovia takí akí sú, prečo im robí problém začleniť sa do spoločnosti. Ako každá aj táto práca mala pre mňa svoje negatíva. Asi som to tak vnímala iba ja, ale pri tejto práci bolo strašne veľké nasadenie, nie len to, že som bývala v klube často až do večera, ale aj to, že každý chcel odo mňa iba to, aby som pomáhala, počúvala. Čo zo začiatku bolo fajn.

Ako spätná väzba mi spočiatku stačilo, že deti sú šťastné, a pocit, že som im v niečom málom pomohla bol uspokojujúci. No časom ma prestalo uspokojovať, že je spätná väzba iba o šťastí detí. Mala som pocit, že ma zneužívajú. Možno silné slovo. Ale brali moju pomoc ako samozrejmosť, niečo čo tak musí byť. Dopadlo to tak, že ma táto práca začala ubíjať a unavovať, už som sa netešila tak ako predtým, a prácu som brala ako niečo, čo musím a nie niečo, čo chcem. Dopadlo to tak, že som prerušila prácu v OCR. Ale dúfam, že ešte niekedy v budúcnosti budem mať možnosť spolupracovať s fantastickými ľuďmi v OCR.

Príbeh dobrovoľníka 3

S rómskymi deťmi som začala dlhodobejšie pracovať prostredníctvom vykonávania povinnej študentskej praxe. Nastúpila som ako praktikant rómskeho asistenta učiteľa. Práca ma natoľko zaujala, že som sa rozhodla ostať a venovať sa činnosti s rómskymi deťmi ako dobrovoľníčka. Rómske deti mi prejavili svoj obdiv, rešpekt, obľúbenie. V súčasnosti je tomu už päť rokov, čo vykonávam dobrovoľnícku činnosť s rómskymi deťmi v občianskom združení Osvetové centrum Rómov. Pracujem v oblasti voľnočasových aktivít, v rámci ktorých pomáham deťom s prípravou na vyučovanie, doučujem, venujem sa s deťmi spevu, tancu, práci na počítači, ručným prácam. Pri návšteve ich komunity, komunikujem s rodičmi a trávim čas s deťmi pri športových aktivitách. Je to práca plná zaujímavostí, nečakaných zvrátov. Vyžaduje si množstvo energie, trpezlivosti, otvorenosti srdca. Na zložitosť tejto práce som bola vopred upozornená a dostala som niekoľko dobrých rád, ako obstať. Prvá z nich bola povzbudzujúca, aby som sa nenechala odradiť neúspechmi, prvotnými negatívnymi pohľadmi Rómov, ich nedôverou. Zo začiatku bolo dôležité presvedčiť ich, že mi na nich záleží. Práca s rómskymi deťmi je postupná, s malými posunmi vpred. Ďalším upozornením bolo, že ide o deti s odlišnou mentalitou, hodnotami, ktoré sú silne viazané na svoje korene, komunitu. Dejiny a kultúra mi boli bližšie predstavené. Ak som sa chcela prepracovať k rómskej mládeži, či rodičom, potrebovala som si získať srdcia malých detí. To nie je až tak zložité, ale potrebná je určitá podriadenosť, nie prejavy nadradenosti, jednanie na rovnocennej úrovni. Potrebné bolo prispôbiť aj štýl komunikácie. Rómske deti, mládež ani rodičia nechápu odborným slovám. Potrebujú jednoduché slová, vety, sú dostatočne vnímaví na intonáciu hlasu. Poslednou radou bolo ujasniť si, kým som a čo môžem zvládnuť, aby ma to chránilo od manipulácie a využívania. To možno spomenúť aj ako negatíva tejto práce. K tým ďalším patrí neochota rodičov, nepodporovanie vzdelávania svojich detí, niektorých dobrovoľníckych aktivít, čo vyplýva z neporozumenia, že je to na rozvoj ich detí a nie na úplne prispôbenie sa „gádzovskému“ svetu. Množstvo nedorozumení spôsobuje ich uzavretosť pre vlastnú komunitu, kultúru, nevzdelanosť, z ktorej vyplýva zúženosť pohľadov na spoločnosť, svet. Napriek tomu, však môžem povedať, že dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi má zmysel. Umožňuje viesť deti k integrácii. Aj keď ich rodičov už ťažko zmeníme, môžeme vložiť zmenu pohľadov

do detí. Je to práca plná úskalí, práve preto si vyžaduje odvážnych ľudí. Dobrovoľnícka práca s rómskymi deťmi ma naučila trpezlivosti, otvorenej komunikácii s týmto etnikom, hľadaniu a radosti z malých posunov.

PRÍLOHA B – Sociálno-pedagogické kazuistiky rodinného prostredia

SOCIÁLNO-PEDAGOGICKÁ KAZUISTIKA RODINNÉHO PROSTREDIA 1		
I.	Typ rodiny, početnosť, viacgeneračnosť	úplná viacpočetná (5 detí) dvojgeneračná
II.	Demografické faktory	vek otca: 45 vek matky: 42 vzdelanie rodičov: základné Obaja rodičia sú zamestnaní.
II.	S kým žije dieťa v rodine	S obidvoma rodičmi a štyrmi súrodencami.
III.	Vzťahy dieťaťa k rodičom, k širšej rodine	L.B. rešpektuje oboch rodičov, ale snaží sa presadzovať svoje záujmy.
IV.	Vzájomné vzťahy rodičov	Vzťahy medzi rodičmi sú nekonfliktné, matka sa podriaďuje otcovi.
V.	Štýl výchovy v rodine	Výchova je patriarchálna s prevládajúcim demokratickým prístupom.
VI.	Dominantný vychovávateľ	Otec
VII.	Vzťahy rodičov s učiteľmi	Rodičia, komunikujú s učiteľmi pri riešení vyhrotených situácií.
VIII.	Zvyky, obyčaje, tradície rodiny	Otec má hlavné slovo, i keď výchova je v rukách matky.
IX.	Iné faktory v rodine	Otec je podnikateľ, často zaneprázdnený, preferuje L.B.

K.K. pochádza z úplnej a viacpočetnej rodiny. Rodičia žijú spolu, ale matka požiadala o rozvod. Otec však naďalej býva s rodinou. Je závislý na alkohole a matka je duševne chorá. Nevie sa vyrovnáť so smrťou svojho syna. Utopil sa. K.K. bola s ním a nedokázala mu pomôcť. Máva vidiny s mŕtvym súrodencom. Odvtedy možno u nej badať agresívne sklony voči iným ľuďom. Slovné aj fyzicky napadla svojich spolužiakov a aj riaditeľku. Škola stanovila individuálnu výučbu. Má dostatok voľného času, ktorý trávi potulovaním sa po meste. Naďalej slovné napáda ľudí, vyhrožuje sa im. Rodičia na dieťa vplyv nemajú. Matka vysloví príkazy, ale nedbá o ich dodržiavanie. Často nevládze, veľa spí. Otec je iba v triezvom stave prísny. O dieťa sa vždy starali starší súrodenci. Dve sestry sa však už vydali a staršia sestra, ktorá nahrádzala starostlivosť matky, čaká dieťa so svojím druhom. Všetky ostatné deti sú teraz výrazne zanedbané.

Diagnóza:

Nevhodná výchova rodičov v dôsledku závislosti na alkohole a psychickej poruchy, ako aj zanedbávanie dieťaťa, sú determinantom poruchy správania K.K.

Intervencia:

- odobrať dieťa z rodiny a umiestniť v reedukačnom zariadení
- poslať otca na protialkoholické liečenie
- spolupracovať s Pedagogicko-psychologickou poradňou a Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny

Prognóza:

Ak sa otec prelieči a životné pomery rodiny sa upraví, dieťa ostane v rodine. Ak zmeny v živote rodiny nenastanú, dieťa sa umiestni do ústavnej starostlivosti.

SOCIÁLNO-PEDAGOGICKÁ KAZUISTIKA RODINNÉHO PROSTREDIA 2

I.	Typ rodiny, početnosť, viacgeneračnosť	úplná viacpočetná (5 detí) dvojgeneračná
II.	Demografické faktory	vek otca: 45 vek matky: 42 vzdelanie rodičov: základné Obaja rodičia sú zamestnaní.
II.	S kým žije dieťa v rodine	S obidvoma rodičmi a štyrmi súrodencami.
III.	Vzťahy dieťaťa k rodičom, k širšej rodine	L.B. rešpektuje oboch rodičov, ale snaží sa presadzovať svoje záujmy.
IV.	Vzájomné vzťahy rodičov	Vzťahy medzi rodičmi sú nekonfliktné, matka sa podriaďuje otcovi.
V.	Štýl výchovy v rodine	Výchova je patriarchálna s prevládajúcim demokratickým prístupom.
VI.	Dominantný vychovávateľ	Otec
VII.	Vzťahy rodičov s učiteľmi	Rodičia, komunikujú s učiteľmi pri riešení vyhrotených situácií.
VIII.	Zvyky, obyčaje, tradície rodiny	Otec má hlavné slovo, i keď výchova je v rukách matky.
IX.	Iné faktory v rodine	Otec je podnikateľ, často zaneprázdnený, preferuje L.B.

Rodina L.B. je päťčlenná, úplná. Býva spolu v rodinnom dome, dom je priestranný. Obaja rodičia pracujú. L.B. je druhá najstaršia zo súrodencov, výrazne preferovaná otcom. Toho si dokáže získať a s obľubou súťaží s ostatými súrodencami o priazeň otca. Výchova v rodine je patriarchálna, má hlavné slovo. Problémy s L.B. začali, keď sa začala cítiť menejcenná v dôsledku neprejavovania záujmu zo strany otca. Prišlo do kontaktu so skupinou rovesníkov, ktorí sa spravidla zaraďovali medzi výtržníkov. L.B. je veľmi ambiciózna, v škole má problémy iba počas praxe, kedy sa odmieta podriaďovať autoritám. Jej učiteľka sa sťažuje na časté slovné konflikty, najmä v dôsledku zadelenia úloh, s ktorými L. nesúhlasí.

Diagnóza:

L.B. je viazaná na otca, ktorého náklonnosť, keď jej prestal venovať zvýšenú pozornosť, sa snažila získať výtržníckymi činmi s partiou.

Intervencia:

- spolupracovať s rodičmi, hlavne otcom, ktorého je potrebné upozorniť na nesprávnosť odmietania jeho pozornosti voči dcére
- izolovať L.B. od súčasnej partie a upriamiť jej pozornosť na aktivity OCR, zapojiť ju do organizovania aktivít s deťmi
- vyplniť voľný čas L.B. zmysluplnými aktivitami

Prognóza:

L.B. je typ vodcu, má rada deti, práve práca s nimi bude posilňovať jej sebavedomie, hodnotu a oddelí ju od výtržníckych činov.

SOCIÁLNO-PEDAGOGICKÁ KAZUISTIKA RODINNÉHO PROSTREDIA 3

I.	Typ rodiny, početnosť, viacgeneračnosť	úplná viacpočetná (7 detí) dvojgeneračná
II.	Demografické faktory	vek otca: 47 vek matky: 42 vzdelanie rodičov: otec učňovské vzdelanie, matka základné Obaja rodičia sú zamestnaní.
III.	S kým žije dieťa v rodine	S obidvoma rodičmi a šiestimi súrodencami
IV.	Vzťahy dieťaťa k rodičom, k širšej rodine	Š.T. je matke podriadený, jej prístup je autokratický. Otec nebýva často doma, vzťah s Š.T. je dobrý.
V.	Vzájomné vzťahy rodičov	Matka je alkoholička, v dôsledku toho je vzťah medzi rodičmi konfliktný.
VI.	Štýl výchovy v rodine	Výchova je nedôsledná. Otec rieši až vypuklé problémy, matka prenecháva starostlivosť o rodinu na Š.T.
VII.	Dominantný vychovávateľ	Matka si dokáže vynútiť podriadenie, otec nebýva často doma. Z týchto dôvodov je matka dominantná vo výchove.
VIII.	Vzťahy rodičov s učiteľmi	V prevahe ide o nezáujem, až na zavolanie príde matka do školy.
IX.	Zvyky, obyčaje, tradície rodiny	Zodpovednosť za rodinu preberajú starší súrodenci.
X.	Iné faktory v rodine	Alkoholizmus, častá absencia otca z pracovných dôvodov.

Rodina je sedemčlenná, úplná, dvojgeneračná. Š.T. žije s rodičmi v dvojizbovom byte, v ktorom nemá vlastnú izbu. Matka býva často v spoločnosti ľudí, ktorý holdujú alkoholu. Otec býva s rodinou iba cez víkend z dôvodu odcestovania za prácou. Matka prenecháva domácnosť na deťoch, pričom starostlivosť o mladších súrodencov prevzal Š.T. Jeho vzťah k matke je podriadený a nie veľmi dobrý. Matka je veľmi autokratická a s tým súvisí podriadené postavenie detí. Vzťah k otcovi je dobrý, otec v rodine rieši iba vypuklé problémy. Otec s matkou vedú časté hádky, kde ústrednou témou je nezáujem matky o domácnosť pre jej časté posedávanie „pri pohárik“, spravidla s mužmi. Vzťah Š.T. k súrodencom je otcovský, spôsobený prevzatím výchovy. Súrodenci ho rešpektujú a prijímajú jeho nariadenia a príkazy.

Š.T. je tichý, utiahnutý typ študenta, nekonfliktný. Problémy sú u neho len s častým vymeškávaním z vyučovania, pričom v dôsledku množstva vymeškaných hodín nezvláda učivo.

S rovesníkmi sa Š.T. stretáva len málo. Väčšinu času trávi doma, kde má veľa práce.

Diagnóza:

V dôsledku záťaže zodpovednosti za súrodencov máva Š.T. suicidiálne úmysly, podľa jeho slov býva často v depresiách. Uvažoval aj o úteku z domu. Pričom to považoval za jediné riešenie. Očakával, že po jeho úteku sa matka spamätá, obmedzí požívanie alkoholu a prevezme naspäť starostlivosť o výchovu svojich detí

Intervencia:

- matke pohroziť odobratím detí, ak neprevezme starostlivosť o rodinu
- spolupracovať s Pedagogicko-psychologickou poradňou a Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny
- zapojiť Š.T. do klubovej činnosti OCR, pomáhať mu vo vzdelávaní, podchytiť aj ostatných jeho súrodencov

Prognóza:

Zapojením do klubovej činnosti a prácou aj s jeho súrodencami, bude Š.T. vedený k iným myšlienkam a pozbavený zodpovednosti za pomoc vo vzdelávaní svojim súrodencom. Jemu samotnému bude poskytnutá podpora vzdelávania a aktívne prežívanie času mimo domácnosti. Ak matka alebo otec neprevezmú zodpovednosť, budú im deti odobraté.

SOCIÁLNO-PEDAGOGICKÁ KAZUISTIKA RODINNÉHO PROSTREDIA 4

I.	Typ rodiny, početnosť, viacgeneračnosť	neúplná viacpočetná (7) dvojgeneračná
II.	Demografické faktory	vek otca: 41 vek matky: 40 vzdelanie rodičov: základné
III.	S kým žije dieťa v rodine	So starou matkou a dvoma súrodencami, rodičia sú vo výkone trestu odňatia slobody.
IV.	Vzťahy dieťaťa k rodičom, k širšej rodine	E.H. má s rodičmi dobrý vzťah, ale bližší má k starej matke.
V.	Vzájomné vzťahy rodičov	Nekonfliktné.
VI.	Štýl výchovy v rodine	Vo výchove starej matky prevláda liberálny štýl výchovy v dôsledku jej zníženej rozumovej schopnosti
VII.	Dominantný vychovávateľ	Stará matka
VIII.	Vzťahy rodičov s učiteľmi	Stará matka, ktorá E.H. vychováva, sa často zaujíma o jeho školskú dochádzku.
IX.	Zvyky, obyčaje, tradície rodiny	Rodina je bez noriem, pravidiel, zvyky a obyčaje vychádzajú z rómskych tradícií.
X.	Iné faktory v rodine	Trestná činnosť rodičov, slabomyselnosť starej matky.

Rodina je neúplná. E.H. je vychovávaný starou mamou, pretože jeho matka a otec sú vo výkone trestu odňatia slobody, pričom matka bola trestaná jeden krát, otec viacnásobne. U starej mamy žije spolu s ďalšími dvoma súrodencami. E.H. má ešte ďalších troch súrodencov, ktorých však matka po ich narodení, umiestnila do ústavnej starostlivosti. Na základe týchto skutočností E.H. prevzal určitú ochranu nad mladšími súrodencami.

Podľa jeho slov sa E.H. často stretáva s odmietaním spolužiakov pre svoj rómsky pôvod, čo zapríčinilo, že sa prejavuje ako utiahnutý, tichý, nekonfliktný. V spoločnosti rovesníkov býva iba zväčša pasívnym pozorovateľom.

E.H. má výrazné umelecké schopnosti – výtvarný talent. Vzhľadom na slabomyselnosť jeho starej matky (oligofrénia) sú jeho vyučovacie výsledky až prekvapujúco dobré.

Diagnóza:

E.H. má znížené sebavedomie, chýbajú mu vzory vo výchove. Rodičia sú vo výkone trestu, výchovu prevzala stará matka so zníženou rozumovou schopnosťou.

Intervencia:

- spolupracovať s Pedagogicko-psychologickou poradňou a Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny
- podchytiť a rozvíjať výtvarný talent E.H.
- vyplňať voľný čas E.H. aktívnymi činnosťami s jeho rovesníckou skupinou

Prognóza:

Podchytením jeho umeleckých schopností bude môcť E.H. rozvíjať svoju osobnosť, nadobúdať sebavedomie, takisto ako povzbudzovaním a zapájaním E.H. do klubových aktivít.

SOCIÁLNO-PEDAGOGICKÁ KAZUISTIKA RODINNÉHO PROSTREDIA 5

I.	Typ rodiny, početnosť, viacgeneračnosť	neúplná
II.	Demografické faktory	vek otca: 45 vek matky: 51 vzdelanie rodičov: základné
III.	S kým žije dieťa v rodine	S otcom a matkou.
IV.	Vzťahy dieťaťa k rodičom, k širšej rodine	Š.H. je voči obom rodičom ľahostajný. Matka ho zahŕňa prehnanou starostlivosťou a naplňa každú jeho požiadavku.
V.	Vzájomné vzťahy rodičov	Nekonfliktné.
VI.	Štýl výchovy v rodine	Zo strany matky prevláda rozmaznávajúca výchova, upätá na syna, zo strany otca prevláda hostilný prístup.
VII.	Dominantný vychovávateľ	Matka, otec je vo výchove ľahkovážny.
VIII.	Vzťahy rodičov s učiteľmi	Matka sa zaujíma o syna a jeho školskú dochádzku.
IX.	Zvyky, obyčaje, tradície rodiny	Rodina je bez noriem, pravidiel, zvyky a obyčaje vychádzajú z rómskych tradícií.
X.	Iné faktory v rodine	Krohnová choroba matky.

Pochádza z neúplnej rodiny. Matka a otec žijú ako druh a družka. Matka má jedno dieťa z predchádzajúceho manželstva, dospelú dcéru s vlastnou rodinou. Žijú v jedno izbovom byte. Matka je na invalidnom dôchodku s ťažkou chorobou trávenia (Krohnová choroba), k synovi trpí syndrómom „opičej“ lásky. Otec je často nezamestnaný, k rodine má ľahkovážny prístup, čo zapríčiňuje, že zo Š.H. je samorast. Rodina žije na pokraji sociálnej núdze.

Problémy s Š.H. zapríčinilo vysťahovanie rodiny do rómskej komunity na okraj mesta. Následne sa Š.H. zaplietol so skupinou rovesníkov, ktorý vykrádali chatky. Ukradol kosačku a bicykel, na základe čoho bolo proti nemu vznesené obvinenie. Bol mu vymeraný trest tri mesiace s podmieneným odkladom na dva roky. Matka odmietala pripustiť, že syn nesie vinu za spáchaný skutok.

Podľa učiteľov je Š.H. problémový chlapec, ktorý provokuje učiteľov základnej školy a odmieta si nosiť pomôcky na hodiny. Počas hodín nevyrušuje, ale ani nepracuje.

Diagnóza:

Š.H. nemá v rodine zdravé výchovné zázemie, zo strany matky zažíva prehnanú starostlivosť, zo strany otca ľahkovážnosť. Je samostatný, problémový, podlieha negatívneho vplyvu rovesníckej skupiny. Má dostatok voľného času, v škole neprospeje v dôsledku neochoty podriadiť sa autoritám.

Intervencia:

- zapojiť Š.H. do klubových aktivít OCR, vyplňať jeho voľný čas a oddeliť ho od negatívneho vplyvu skupiny rovesníkov
- prostredníctvom kamarátskeho prístupu ho viesť k plneniu školských povinností

Prognóza:

Vyplnením voľného času, obmedzením negatívneho vplyvu rovesníkov a vedením k zodpovednosti voči školským povinnostiam, bude môcť Š.H. zvládnuť podmienený trest.

SOCIÁLNO-PEDAGOGICKÁ KAZUISTIKA RODINNÉHO PROSTREDIA 6

I.	Typ rodiny, početnosť, viacgeneračnosť	neúplná
II.	Demografické faktory	vek matky: 41 vzdelanie rodičov: základné Matka je nezamestnaná.
III.	S kým žije dieťa v rodine	S matkou a jej druhom.
IV.	Vzťahy dieťaťa k rodičom, k širšej rodine	V.T. je silne viazaná na matku.
V.	Vzájomné vzťahy rodičov	S druhom - často konfliktné.
VI.	Štýl výchovy v rodine	Liberálny štýl, hoci matka dieťa miluje.
VII.	Dominantný vychovávateľ	Matka
VIII.	Vzťahy rodičov s učiteľmi	Matka sa zaujíma o školskú dochádzku svojej dcéry, s učiteľmi spolupracuje.
IX.	Zvyky, obyčaje, tradície rodiny	Rodina je bez noriem, pravidiel, zvyky a obyčaje vychádzajú z rómskych tradícií.
X.	Iné faktory v rodine	Matkine striedanie partnerov.

V.T. pochádza z neúplnej rodiny. Matka má druhu, s ktorým žijú v spoločnom dome. Druh má dve deti z predchádzajúceho manželstva. V.T. je jedináčik. Nikdy nevidela svojho otca. Počas detstva a dospievania sa matka neustále s ňou sťahovala za novými druhmi. Je evidentné, že matka svoju dcéru zbožňuje, ale jej výchova je ľahkovážna, v určitých situáciách nie je schopná zakročiť. Ide o prípady, keď druhovia fyzicky napádali V.T. V 12 rokoch sa V.T. túlala po meste vo večerných hodinách, navštevovala pohostinstvá, kde pila nedopité pivo a stala sa terčom mužov pod vplyvom alkoholu. Pre neustále konflikty s druhom svojej matky a v škole sa pokúsila dva krát o samovraždu.

Diagnóza:

V.T. žije v konfliktnom prostredí, ktoré prináša do jej života stres. Hoci je na matku silne viazaná, jej podpory sa jej nedostáva. Borí sa sama rôznymi situáciami života.

Intervencia:

- spolupracovať s Pedagogicko-psychologickou poradňou
- pomáhať vo vzdelávaní a pomôcť aktívne vyplňať voľný čas
- nadviazať priateľský vzťah, prostredníctvom ktorého poskytovať V.T. oporu v rôznych životných situáciách

Prognóza:

Poskytnutím podpory sa predíde ďalším pokusom o samovraždu. Pracovníci OCR budú V.T. sprevádzať náročnými životnými situáciami. Poskytnutím pomoci vo vzdelávaní sa zlepši študijný prospech V.T.

PRÍLOHA C – Kódovacia tabuľka

Kategória	Príbeh dobrovoľníka	Výpoveď dobrovoľníka
Zázemie dobrovoľníka	[PD 1] [PD 2] [PD 3]	„Som dobrovoľníčka v občianskom združení Osvetové centrum Rómov“. „Ja som si pre svoje pôsobenie vybrala OCR“. „V súčasnosti je tomu už päť rokov, čo vykonávam dobrovoľnícku činnosť s rómskymi deťmi v občianskom združení Osvetové centrum Rómov“.
Cieľová skupina dobrovoľníka	[PD 1] [PD 3]	„Pracujem hlavne s rómskymi deťmi a mládežou.“ „Práca ma natoľko zaujala, že som sa rozhodla ostať a venovať sa činnosti s rómskymi deťmi ako dobrovoľníčka“.
Motivácia k dobrovoľníckej práci	[PD 2] [PD 3]	„K práci v Osvetovom centre Rómov (ďalej OCR) v Novom Meste nad Váhom som sa dostala prostredníctvom Vyššieho odborného štúdia, kde sme v treťom ročníku štúdia absolvovali trojmesačnú prax“. „S rómskymi deťmi som začala dlhodobejšie pracovať prostredníctvom vykonávania povinnej študentskej praxe“.
Pripravenosť dobrovoľníka	[PD 2] [PD 3]	„Priznám sa, že som vôbec nevedela, do čoho idem. Bolo to niečo, čo som nečakala a v podstate som na to ani nebola pripravená“. „Na zložitost' tejto práce som bola vopred upozornená a dostala som niekoľko dobrých rád, ako obstať“.
Príprava dobrovoľníka	[PD 3]	„Prvá z nich bola povzbudzujúca, aby som sa nenechala odradiť neúspechmi, prvotnými negatívnymi pohľadmi Rómov, ich nedôverou. Ďalším upozornením bolo, že ide o deti s odlišnou mentalitou, hodnotami, ktoré sú silne viazané na svoje korene, komunitu. Dejiny a kultúra mi boli bližšie predstavené. Ak som sa chcela prepracovať k rómskej mládeži, či rodičom, potrebovala som si získať srdcia malých detí. To nie je až tak zložitá, ale potrebná je určitá podriadenosť, nie prejavy nadradenosti, jednanie na rovnocennej úrovni. Potrebné bolo prispôbiť aj štýl komunikácie. Poslednou radou bolo ujasniť si, kým som a čo môžem zvládnuť, aby ma to chránilo od manipulácie a využívania“.
Začiatky dobrovoľníckej práce	[PD 2] [PD 3]	„Keďže žijem, v úplne normálnej rodine, kde mám všetko čo potrebujem, mala som pocit, že som prišla do úplne nového sveta“. „Zo začiatku bolo dôležité presvedčiť ich, že mi na nich záleží“.
Zámer dobrovoľníckej	[PD 1]	„Snažíme sa spolu s ostatnými dobrovoľníkmi ukázať týmto deťom, čo všetko je naozaj zaujímavé a dôležité“.

činnosti		pre ich ďalší spôsob života. Akým smerom by sa mali uberať a na čo by nemali zabúdať“.
Oblasti práce dobrovoľníka s rómskymi deťmi	[PD 1] [PD 2] [PD 3]	„Snažíme sa ich zapojiť do rôznych projektov OCR, usporadúvame v spolupráci s inými organizáciami rôzne letné tábory pre deti, kultúrne podujatia pre verejnosť a podobne“. „Počas školského roku pomáhame deťom s domácimi úlohami a v školskom klube máme rôzne aktivity. Rôznym spôsobom sa snažíme o priblíženie tradičnej rómskej kultúry deťom prostredníctvom čítania rómskych rozprávok, pozeraním rómskych festivalov a podobne. Pri rôznych príležitostiach s deťmi nacvičujeme kultúrne predstavenia s tradičnou rómskou hudbou a s tradičnými rómskymi krojmi“. „Na začiatku som s deťmi písala úlohy, učila som sa s nimi, rozprávala a riešila ich malé - veľké problémy“. „Pracujem v oblasti voľnočasových aktivít, v rámci ktorých pomáham deťom s prípravou na vyučovanie, doučujem, venujem sa s deťmi spevu, tancu, práci na počítači, ručným prácam. Pri návšteve ich komunity, komunikujem s rodičmi a trávim čas s deťmi pri športových aktivitách“.
Rómski rodičia	[PD 1]	„Často vinou rodičov dieťa prichádza o veľmi veľa. Veľakrát musíme rodičov presviedčať, aby deťom sprístupnili, to, čo im ponúkame. S mnohými ale veľmi dobre spolupracujeme a sú veľmi radi, že deti majú i niekoho, na koho sa môžu obrátiť s rôznymi problémami“.
Práca s rodičmi rómskych detí	[PD 2]	„Postupne som sa zapájala aj do práce s rodičmi detí, riešili sme ich bežné životné problémy, ako bolo napríklad písanie žiadostí, odvolaní, riešenie konfliktov s učiteľmi“.
Rómske deti	[PD 1] [PD 2] [PD 3]	„Naše deti sú z miestnej komunity, kde im životné podmienky nedovoľujú vidieť a spoznať niečo nové, žijú v stereotype“. „Deti bývali aj so súrodencami a rodičmi v jednej izbe, boli špinavé, mali ufúľané oblečenie, vši“. „Rómske deti, mládež ani rodičia nechápu odborným slovám. Potrebujú jednoduché slová, vety, sú dostatočne vnímaví na intonáciu hlasu“.
Prekonávanie bariér a zmena pohľadov	[PD 2]	„Na začiatku mojej práce mi robilo problém zobrať na kolená špinavé dieťa, s hlavou plnou vši. Teraz to už beriem v pohode, šaty sa vyperú a hlava prefarbí. Prestala som vnímať problémy „pubertákov“, ako niečo nezaujímavé, čo netreba riešiť. Mnoho krát sú to nepodstatné veci, ale pre tie decká to boli fakt problémy“.
Pomoc pri prekonávaní	[PD 2]	„Našťastie som sa dostala do dobrého kolektívu, ktorý mi pomohol prvotne problémy prekonať“.

problémov		
Prínos práce pre dobrovoľníka	[PD 1] [PD 2] [PD 3]	„Práca s nimi je pre mňa obohacujúca, prináša mi pocit dôležitosti“. „V praxi som mala možnosť vyskúšať si všetky metódy sociálnej práce, ktoré som sa v škole naučila“. „Naučila som sa základy písania projektov. Za približne tri roky môjho pôsobenia v OCR som sa toho dosť naučila, nejde len o to, že viem písať žiadosti či odvolania, ale hlavne o to, že som pochopila, ako ľudia žijú, že nie všetci majú to, čo mám ja“. „Spoznala som úplne inú kultúru. A v podstate som pochopila, prečo sú Rómovia takí akí sú, prečo im robí problém začleniť sa do spoločnosti“. „Dobrovoľnícka práca s rómskymi deťmi ma naučila trpezlivosti, otvorenej komunikácii s týmto etnikom, hľadaniu a radosti z malých posunov“.
Dopad dobrovoľníckej práce	[PD 1] [PD 3]	„Je pre nás veľkým zadosťučinením, keď vidíme, že deti sa snažia používať vo svojom vlastnom prostredí spôsoby a názory, ktoré sa im snažíme vštepiť“. „Umožňuje viesť deti k integrácii“.
Negatívna dobrovoľníckej práce	[PD 2] [PD 3]	„Asi som to tak vnímala iba ja, ale pri tejto práci bolo strašne veľké nasadenie, nie len to, že som bývala v klube často až do večera, ale aj to, že každý chcel odo mňa iba to, aby som pomáhala, počúvala“. „K tým ďalším patrí neochota rodičov, nepodporovanie vzdelávania svojich detí, niektorých dobrovoľníckych aktivít, čo vyplýva z neporozumenia, že je to na rozvoj ich detí a nie na úplne prispôbienie sa „gádžovskému“ svetu. Množstvo nedorozumení spôsobuje ich uzavretosť pre vlastnú komunitu, kultúru, nevzdelanosť, z ktorej vyplýva zúženosť pohľadov na spoločnosť, svet“.
„Vyhorenie“	[PD 2]	„Ako spätná väzba mi spočiatku stačilo, že deti sú šťastné, a pocit, že som im v niečom málom pomohla bol uspokojujúci. No časom ma prestalo uspokojovať, že je spätná väzba iba o šťastí detí. Mala som pocit, že ma zneužívajú. Možno silné slovo. Ale brali moju pomoc ako samozrejmosť, niečo čo tak musí byť“.
Dopad „vyhorenia“	[PD 2]	„Dopadlo to tak, že ma táto práca začala ubíjať a unavovať, už som sa netešila tak ako predtým, a prácu som brala ako niečo, čo musím a nie niečo, čo chcem. Dopadlo to tak, že som prerušila prácu v OCR“.
Zhodnotenie práce s rómskymi deťmi	[PD 3]	„Je to práca plná zaujímavostí, nečakaných zvrátov. Vyžaduje si množstvo energie, trpezlivosti, otvorenosti srdca“. „Napriek tomu, však môžem povedať, že

		dobrovoľnícka činnosť s rómskymi deťmi má zmysel“. „Práca s rómskymi deťmi je postupná, s malými posunmi vpred“. „Je to práca plná úskalí, práve preto si vyžaduje odvážnych ľudí“.
--	--	--